

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

БОБЕЧКО НАЗАР РОСТИСЛАВОВИЧ

УДК 343.156 (477)

**АПЕЛЯЦІЙНЕ ТА КАСАЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ
У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ**

**Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу та криміналістики юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, Заслужений юрист України
НОР Василь Тимофійович,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КАПЛІНА Оксана Володимирівна,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри кримінального процесу;

доктор юридичних наук, професор
ПОПЕЛЮШКО Василь Олександрович,
Національний університет «Острозька академія»,
директор Інституту держави і права імені І. Малиновського;

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
ШУМИЛО Микола Єгорович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри правосуддя

Захист відбудеться «___» січня 2017 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.35.051.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, зал засідань юридичного факультету, ауд. № 409.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розіслано «___» грудня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.О. Семків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Оптимальним з погляду захисту приватних та публічних інтересів, дотримання кримінальних процесуальних гарантій, встановлення істини є такий результат судового провадження, який би задовольняв його учасників і цілком відповідав меті та завданням кримінального провадження. Саме цей соціально-правовий наслідок реалізації функцій суду у кримінальному судочинстві узгоджується з доктриною правової держави і громадянського суспільства, ролі судової влади у концепції розподілу влад, позитивно впливає на стани законності та правопорядку.

Утім якість суддівського правозастосування у сфері кримінального провадження не бездоганна, що зумовлено низкою об'єктивних і суб'єктивних причин та умов. Дана обставина, що знайшла відображення у правовій культурі та правосвідомості сучасного суспільства, врахована усіма міжнародно-правовими актами у сфері охорони та захисту прав і свобод особи, кримінальним процесуальним законодавством держав Європи. Конкретні ж механізми для реалізації сторонами та іншими заінтересованими особами права на ініціювання судових рішень встановлює Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України), який передбачає форми проваджень з оскарження й перевірки судових рішень.

Перші дві з них – апеляційне та касаційне провадження є основними формами судового контролю за правосудністю судових актів нижчих судових інстанцій, невід'ємними складовими механізму виявлення, виправлення судових помилок та запобігання їм. Тож проблеми теорії та практики апеляційного і касаційного проваджень не випадково становили інтерес для дисертаційних досліджень у межах доктрини вітчизняного кримінального процесу, авторами яких стали С.В. Большаков, Я.С. Бондаренко, Н.О. Бородовська, Н.Г. Габлей, С.В. Глущенко, Д.О. Захаров, О.С. Кашка, Н.В. Кіцен, Ю.П. Ковбаса, О.Ю. Костюченко, І.І. Котубей, В.Я. Мармаш, І.Ю. Мірошников, О.В. Острогляд, О.В. Сапін, В.І. Сліпченко, В.В. Смірнова, В.І. Теремецький, Ю.О. Фідря, Щоправда, апеляційне провадження було піддано значно ґрунтовнішому науковому аналізу.

Окрім вказаних вчених різні теоретичні та прикладні питання апеляційного та касаційного проваджень розглядалися у роботах таких вітчизняних правознавців, як Л.О. Богословська, В.П. Бойко, І.В. Глюбок, Ю.М. Грошевий, М.М. Гульгай, К.В. Дришлюк, І.М. Козьяков, Г.В. Корчевний, Р.О. Куйбіда, В.Т. Маляренко, Т.М. Марітчак, В.І. Маринів, Н.В. Лісова, В.В. Лобач, Г.М. Омеляненко, П.П. Пилипчук, Л.Г. Пономаренко, В.О. Попелюшко, М.І. Рокоча, Г.П. Середа, Н.П. Сиза, М.І. Сірий, Д.В. Філін, В.М. Хотенець, Ю.В. Циганюк, Т.В. Шевченко, О.Г. Шило, В.І. Шипкін та ін.

Цей напрям став предметом вивчення й таких зарубіжних процесуалістів, як О.С. Александров, Б.Г. Бардамов, А.Г. Бенер, С.І. Безубов, Е.О. Безмельніцина, В.В. Бородінов, Т.Г. Бородінова, В.Ю. Брянський, О.В. Волощенко, С.О. Ворожцов, Д.Х. Гехова, В.Л. Головков, І.С. Дікар'єв, О.А. Дінер, В.В. Дорошков, К.В. Івасенко, О.Р. Ідрісов, А.Р. Інмуратов, М.О. Жадяєва, В.Б. Калмиков, В.Ю. Кірсанов, М.М. Ковтун, К.А. Комогорцева, О.В. Кряжевські, А.В. Кудрявцева, О.Д. Кузнєцова, О.І. Лагодіна, Н.В. Лантух, Н.М. Мазіна, Н.Г. Мура-

това, А.С. Омарова, Т.С. Османов, О.М. Палієва, Н.М. Перетяцько, І.Л. Петрухін, О.В. Победкін, В.Д. Потапов, А.М. Разінкіна, Б.О. Рінчінов, К.В. Рябцева, І.К. Севастьянік, Н.В. Сідорова, О.І. Скороделова, В.П. Смірнов, Н.О. Соловійова, О.О. Сухова, О.М. Таран, А.І. Тітов, Н.Т. Трішина, С.О. Трухін, В.І. Фалєєв, Н.В. Чекмачова, О.С. Червоткін, Н.С. Чувашова, М.І. Шелепанов, Т.О. Шмарьова, О.С. Шмельова, О.А. Ширванов, М. Брандштеттер, Ж. Боре, Л. Боре, Й. Бриляк, Г. Дас, К. Деттер, Г. Гагер, К. Гетлінгер, П. Гуральські, В. Гжещик, Я. Ізидорчик, М. Клейновска, Г. Меллер, М. Музика, Б. Мюзінг, Л. Паприцкі, М. Павелек, Ф. Шерф, Е. Шільгаммер, Г. Шроль, С. Штейнборн, Д. Швецькі, М. Шевчик, М. Вайдемани, С. Заблоцкі, А. Захута та ін.

Ґрунтовне дослідження апеляційного та касаційного проваджень у кримінальному судочинстві було б неможливим без вагомого внеску у теорію і практику оскарження й перевірки судових рішень, що належить таким ученим радянської доби, як Т.К. Айтмухамбетов, В.Б. Алексєєв, В.І. Басков, І.С. Береговой, Є.В. Благов, М.О. Воробейніков, Л.О. Воскобітова, В.М. Галкін, В.С. Глушков, М.М. Гродзинський, А.А. Давлєтов, Л.Д. Калінкіна, О.М. Копьєва, О.І. Кулаєва, Е.Ф. Куцова, Л.І. Лазарева, Р.М. Ласточкіна, Є.Г. Мартинчик, Т.Г. Морцакова, Т.О. Москвітїна, Я.О. Моговіловкер, І.І. Мухін, В.С. Ніколаєв, І.Д. Перлов, С.Л. Перцовський, В.А. Познанський, І.І. Потєружа, В.Ю. Раудсалу, А.Л. Рівлін, Г.П. Саркіянц, М.С. Строгович, Б.М. Тавровський, І.В. Тирічев, О.П. Тьомушкін, А.Л. Ципкін, В.І. Шинд та ін.

Неоціненну спадщину з концептуальних питань апеляційного та касаційного проваджень залишили й відомі дореволюційні юристи (до Жовтневого перевороту 1917 р.) – М.В. Духовський, М.М. Розін, В.С. Познишев, В.К. Случевський, Д.Г. Тальберг, І.Я. Фойніцький та ін.

Проте роботи більшості вказаних дослідників не враховують останньої кодифікації кримінального процесуального законодавства України 2012 р. або виконані на ґрунті зарубіжного законодавства, у зв'язку з чим переважна їх частина становить здебільшого науковий інтерес.

До того ж, у вітчизняній науці кримінального процесу далеко не всі актуальні питання, пов'язані з названими формами проваджень з оскарження й перевірки судових рішень, всебічно досліджені. Так, не виправдано вузько розглядається поняття «апеляційне та касаційне оскарження», все ще не достатньо глибоко схарактеризований процесуальний статус суб'єктів права на апеляційне та касаційне оскарження, не до кінця розкрита суть підготовки до апеляційного та касаційного розглядів, не визначені завдання та значення даної частини апеляційного та касаційного проваджень; поверхнево розглянутий порядок апеляційного та касаційного розглядів; не становив інтересу й інститут вказівок суду вищої інстанції; надто стисло проаналізовані рішення апеляційної та касаційної інстанцій за наслідками апеляційного та касаційного розглядів, не проведено розмежування між інститутами зміни та скасування судового рішення; все-ще не достатньо проаналізована правова природа підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках, досі відсутня загально-новизнана дефініція цього поняття, вимагає глибшого підходу питання про значення підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках.

Окрім того, аналіз наукових поглядів показує, що питання вказаної спрямованості одержують неоднозначне вирішення. Зокрема спостерігається значне розходження у думках дослідників щодо характеру апеляційного провадження, з приводу можливості суду касаційної інстанції здійснювати перевірку обґрунтованості судового рішення, досліджувати докази, залишаються спірними наслідки встановлення деяких апеляційних та касаційних підстав.

Спеціальні ж наукові напрацювання, в яких би системно, комплексно досліджувалися питання апеляційного та касаційного проваджень у кримінальному судочинстві України, досі відсутні.

Тож актуальність обраної теми дослідження обумовлена вищевикладеними обставинами нормативно-правового, практично-прикладного та наукового характеру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, затвердженій Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015. Дисертація виконана у межах науково-дослідної тематики кафедри кримінального процесу та криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми реалізації нового кримінального процесуального законодавства України (КПК 2012 р.) щодо захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження» (номер державної реєстрації 0113U005124).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертації є формування системної концепції апеляційного та касаційного проваджень, як основних форм судового контролю у кримінальному судочинстві України, вироблення пропозицій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування у цьому напрямі.

Для досягнення цієї мети поставлені такі задачі:

- визначити суть, завдання, значення та процесуальні особливості апеляційного та касаційного проваджень;
- дослідити історію становлення апеляційного та касаційного проваджень на території України;
- проаналізувати процесуальний статус суб'єктів права на апеляційне та касаційне оскарження, охарактеризувати порядок апеляційного і касаційного оскарження;
- з'ясувати суть підготовки до апеляційного та касаційного розглядів, провести аналіз порядку апеляційного та касаційного розглядів;
- дослідити повноваження суду апеляційної та касаційної інстанцій;
- висвітлити особливості доказування у стадіях апеляційного та касаційного проваджень;
- розкрити суть, ознаки та значення підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках, дослідити елементи системи підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках;
- розкрити суть та значення, проаналізувати структуру рішень суду апеляційної та касаційної інстанцій, порядок їх складання та проголошення;
- вивчити судову практику застосування кримінальних процесуальних

норм, що регламентують апеляційне та касаційне провадження;

– виробити та обґрунтувати пропозиції, спрямовані на вдосконалення правового регулювання апеляційного та касаційного проваджень.

Об'єктом дослідження є провадження з оскарження та перевірки судових рішень у кримінальному судочинстві України.

Предметом дослідження виступають апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України.

Методи дослідження. Основу дослідження становить *діалектичний підхід* до наукового пізнання соціальних явищ.

При написанні роботи також використовувалися загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання: *аналіз* (застосовувався з метою детального дослідження апеляційного та касаційного проваджень, що дало можливість, зокрема, відмежувати їх від інших форм проваджень з оскарження й перевірки судових рішень у кримінальному процесі України), *синтез* (використовувався для класифікації підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух), *узагальнення* (застосовувався з метою формування та розвитку на основі вже наявних у спеціальній літературі позицій та думок, нових наукових підходів, пропозицій щодо завдань та процесуальних особливостей апеляційного і касаційного проваджень, удосконалення застосування кримінальних процесуальних норм, що їх становлять), *структурно-функціональний метод* (дозволив виокремити частини апеляційного та касаційного проваджень, з'ясувати специфіку їхнього змісту, встановити наявність або відсутність зв'язку між елементами, що їх наповнюють), *герменевтичний метод* (використовувався для тлумачення суті та змісту норм, що регламентують апеляційне та касаційне провадження), *догматичний* чи *спеціально-юридичний метод* (застосовувався при аналізі особливостей застосування норм кримінального процесуального права у стадіях апеляційного та касаційного провадження); *порівняльно-правовий метод* (дозволив порівняти регламентацію апеляційного та касаційного проваджень у кримінальному процесуальному законодавстві України та інших держав); *історико-правовий метод* (використовувався під час вивчення пам'яток права та дослідження становлення і розвитку апеляційного та касаційного проваджень у кримінальному процесі на різних етапах формування української державності); *моделювання* (застосовувався для побудови проєктів кримінальних процесуальних норм та інститутів, які стосуються апеляційного та касаційного проваджень); *статистичний* (використовувався при вивченні даних судової статистики щодо оскарження й перевірки судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух), *конкретно-соціологічний* (за його допомогою досліджено ефективність окремих інститутів апеляційного та касаційного проваджень шляхом анкетування суб'єктів правозастосовної діяльності).

Емпіричну базу дослідження становлять понад 700 рішень судів апеляційної та касаційної інстанцій, викладені в Єдиному державному реєстрі судових рішень, рішення Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини, дані судової статистики, опубліковані на веб-порталі «Судова влада України» та Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також результати анкетування, у межах якого опитано 117 суддів апеляційних судів, 113 прокурорів регіональних прокуратур та 73 адвокати.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що ця праця є першим у вітчизняній науці кримінального процесу комплексним дослідженням апеляційного та касаційного провадження у кримінальному судочинстві України, в якому ці етапи кримінальної процесуальної діяльності розглядаються системно та комплексно, містить науково обґрунтовану та практично затребувану модель реформування вітчизняного апеляційного та касаційного провадження.

Найістотнішими результатами дослідження, яким властиві елементи наукової новизни, є такі положення та висновки.

Уперше:

1) висловлено думку, що поняття «апеляційне (касаційне) провадження», «провадження в апеляційному (касаційному) порядку» та «провадження в суді апеляційної (касаційної) інстанції» відрізняються за змістом та смисловим наповненням, а поняття «перевірка судового рішення» є ширшим за обсягом від поняття «перегляд судового рішення» у зв'язку з чим звернено увагу на неточність назв Розділу V «Судове провадження з перегляду судових рішень» та глав 31 «Провадження в суді апеляційної інстанції» і 32 «Провадження в суді касаційної інстанції» КПК України;

2) обґрунтовано наявність у стадії касаційного провадження такого елементу процесу доказування як дослідження доказів;

3) аргументовано, що завдання по забезпеченню єдності судової практики повинно реалізовуватися у межах касаційного провадження. З огляду на це, запропоновано поряд з касацією в інтересах сторін запровадити касаційне провадження в інтересах закону;

4) обґрунтовано, що апеляційне оскарження судового рішення можливе у всіх випадках, крім тих, коли закон містить заборону на таке оскарження. У зв'язку з цим, констатовано невідповідність ст. 392 КПК України, що визначає перелік судових рішень, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, ст. 24 КПК України та п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України;

5) виокремлено та запропоновано доповнити ст. 398 КПК України додатковими критеріями, під кутом зору яких відбувається перевірка апеляційної скарги, а саме: подання її належним суб'єктом, у межах наданих йому законом прав та на судові рішення, що можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, у строки, з підстав і додержанням правил підсудності, встановлених кримінальним процесуальним законом;

6) доведено, що юридичні факти, які лежать в основі ухвалення рішень про повернення апеляційної чи касаційної скарги та про відмову у відкритті апеляційного або касаційного провадження, мають однаковий правовий характер – правоприпиняючий. З огляду на це, запропоновано за наявності підстав для повернення апеляційної чи касаційної скарги (ч. 3 ст. 399, ч. 3 ст. 429 КПК України) постановляти ухвалу про відмову у відкритті апеляційного (касаційного) провадження;

7) внесено пропозицію наділити суддю-доповідача касаційної інстанції повноваженнями щодо перевірки касаційної скарги, адже колегіальний розгляд цього питання є недоречним, не викликаним необхідністю;

8) обґрунтовано доцільність виключення такої підстави для відмови у відкритті касаційного провадження, як «з касаційної скарги, наданих до неї судових

рішень та інших документів вбачається, що підстав для задоволення касаційної скарги немає» (п. 2 ч. 2 ст. 428 КПК України), оскільки вона є не виправданою перешкодою у доступі до контрольної діяльності суду касаційної інстанції;

9) запропоновано доповнити систему підстав для відмови у відкритті касаційного провадження ще двома обставинами – «судове рішення оскаржене з підстав, не передбачених частиною першою статті 438 цього Кодексу» та «особа, яка подала касаційну скаргу, вийшла за межі вимог і домовленостей, заявлених і погоджених у суді першої інстанції»;

10) обґрунтовано необхідність відмови від інституту письмового апеляційного провадження. Натомість доведено, що існування інституту письмового касаційного провадження доречно і виправдане лише у межах касації в інтересах закону;

11) висловлено пропозицію конкретизувати у ч. 3 ст. 405, ч. 3 ст. 434 КПК України, що учасники судового провадження виступають з поясненнями;

12) запропоновано пов'язувати проведення судових дебатів та останнього слова обвинуваченого з попереднім дослідженням обставин кримінального провадження та нових доказів у суді апеляційної інстанції;

13) запропоновано зв'язати суд нижчого рівня при новому провадженні не висновками і мотивами апеляційної інстанції, а її вказівками;

14) внесено пропозицію доповнити ч. 2 ст. 439 КПК України положенням про те, що призначаючи новий розгляд у суді першої чи апеляційної інстанції, суд касаційної інстанції не має права вирішувати наперед питання про застосування судом першої інстанції того чи іншого кримінального закону та покарання, а також висновки, яких дійде суд першої чи апеляційної інстанції за наслідками нового розгляду;

15) аргументовано окремо визначити у ч. 1 ст. 408 КПК України випадок зміни вироку, пов'язаний з порушенням судом нижчого рівня інших загальних, а також спеціальних правил призначення покарання;

16) обґрунтовано передбачити нові підстави для скасування судом апеляційної інстанції вироку чи ухвали суду та призначення нового розгляду у суді першої інстанції: (а) встановлені порушення, передбачені ст. 412 КПК України, не можуть бути виправлені за наслідками апеляційного розгляду; (б) відсутні клопотання учасників судового провадження про повторне дослідження доказів чи про дослідження нових доказів; (в) ухвалення нового вироку чи ухвали пов'язано з порушенням вимог, встановлених ст. 421 КПК України;

17) внесено пропозицію повернутися до раніше ustalеної назви підстави, передбаченої ст. 410 КПК України, – «Однобічність і неповнота судового розгляду», а також обґрунтовано, що у редакції ст. 410 КПК України, яка дає загальне формулювання цієї підстави, повинні вказуватись не лише умовні, але й безумовні випадки для перегляду судових рішень;

18) аргументовано розширити систему підстав для зміни або скасування судових рішень у касаційному порядку ще однією підставою – «невідповідність висновків суду першої або апеляційної інстанції дослідженим доказам»;

19) аргументовано виключити з редакції п. 3 ч. 1 ст. 409, ст. 412, п. 1 ч. 1 ст. 438 КПК України слово «вимог», оскільки не виправдано звужується сфера дії цієї підстави;

20) обґрунтовано підхід до формулювання визначення неправильного застосування кримінального закону (ст. 413 КПК України) через види застосування кримінально-правових норм (кримінальну правову кваліфікацію та застосування заходів кримінально-правового характеру);

21) запропоновано розширити зміст та змінити назву ст. 414 КПК України, назвавши її «Несправедливість застосування заходів кримінально-правового характеру та заходів кримінального процесуального примусу».

Удосконалено:

1) розуміння об'єкта апеляційної та касаційної перевірки;

2) теоретичні положення щодо процесуальних особливостей апеляційного та касаційного провадження;

3) наукове розуміння меж апеляційного та касаційного розглядів;

4) теоретичні уявлення щодо розуміння обсягу апеляційного та касаційного розглядів;

5) позиції дослідників щодо відмінності між залишенням судового рішення без змін, а апеляційної (касаційної) скарги без задоволення та частковим задоволенням апеляційної (касаційної) скарги;

6) доктринальні підходи до розмежування зміни судового рішення та його скасування із закриттям кримінального провадження у певній частині;

7) пропозиції щодо правової регламентації обсягу апеляційного та касаційного розглядів;

8) перелік ознак підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках;

9) доктринальні підходи щодо правової природи безумовних істотних порушень кримінального процесуального закону.

Дістали подальший розвиток:

1) критична оцінка положення ч. 3 ст. 400 КПК України, що регламентує оскарження та перевірку судового рішення, ухваленого за відсутності обвинуваченого (*in absentia*);

2) пропозиція про те, що у ст.ст. 404, 433 КПК України належить закріпити обов'язок виходу суду апеляційної та касаційної інстанції за межі апеляційних і касаційних вимог при встановленні безумовних істотних порушень кримінального процесуального закону;

3) позиція про фіксацію у ч. 1 ст. 408 КПК України: (а) ситуації, пов'язаної з корекцією апеляційним судом вироку в частині застосування заходу кримінально-правового характеру до юридичної особи; (б) можливості та випадків зміни виправдувального вироку;

4) аргументація розширення кола підстав для ухвалення судом апеляційної інстанції вироку: (а) застосування суворішого заходу кримінально-правового характеру до юридичної особи; (б) закриття кримінального провадження або звільнення від кримінальної відповідальності за відсутності підстав, передбачених кримінальним законом, здійснене за наслідками судового розгляду в загальному порядку; (в) ухвалення виправдувального вироку за відсутності підстав, передбачених ч. 1 ст. 373 КПК України;

5) доктринальні підходи щодо суті підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках;

б) позиція, що назва ст. 411 КПК України не відповідає її змісту. З огляду на це, ст. 411 КПК України доцільно назвати «Невідповідність висновків суду дослідженим доказам»;

7) пропозиції щодо розширення переліку безумовних істотних порушень кримінального процесуального закону;

8) науковий підхід щодо відновлення інституту окремої ухвали суду вищого рівня.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у межах дослідження висновки, теоретичні положення та науково обґрунтовані пропозиції можуть бути використані:

- у правотворчій діяльності – для удосконалення норм кримінального процесуального законодавства України, які регламентують апеляційне та касаційне провадження;

- у правозастосовній діяльності – судьями, прокурорами та адвокатами під час реалізації кримінальних процесуальних норм щодо оскарження й перевірки судових рішень, підготовці правових позицій Верховного Суду;

- у науково-дослідній роботі – як основа для подальших наукових розвідок у напрямі реформування форм проваджень з оскарження й перевірки судових рішень у кримінальному судочинстві;

- у навчальному процесі – при викладанні та вивченні курсу «Кримінальне процесуальне право України», при підготовці методичних матеріалів, курсів лекцій, спеціальних курсів, посібників, підручників, науково-практичних коментарів до КПК України.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням та відображає особисті напрацювання автора. В опублікованій у співавторстві з В.Т. Норм статті «Невідповідність висновків суду першої інстанції фактичним обставинам кримінального провадження» здобувачем здійснено аналіз правової регламентації та окреслено шляхи удосконалення нормативного регулювання цієї підстави для зміни або скасування судових рішень в апеляційному порядку.

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана та обговорена на розширеному засіданні кафедри кримінального процесу та криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, схвалена та рекомендована до захисту. Основні положення дисертаційного дослідження відображені на міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових і науково-практичних конференціях: «Проблеми державотворення та захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 9-10 лютого 2006 р., 8-9 лютого 2007 р., 6 лютого 2008 р., 4-5 лютого 2009 р., 8-9 лютого 2010 р., 3-4 лютого 2011 р., 26-27 січня 2012 р., 7-8 лютого 2013 р., 12-13 лютого 2015 р., 4-5 лютого 2016 р.), «Теоретичні та практичні проблеми адаптації національного законодавства України до світових стандартів правового регулювання» (м. Донецьк, грудень 2012 р.), «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.), «Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні» (м. Одеса, 27 листопада 2013 р.), «Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності» (м. Одеса, 14-15 березня 2014 р.), «Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы» (г. Кишинев, Молдова, 28-29 марта 2014 г.), «Актуальні питання публічного та приватного права у контексті сучасних процесів реформування

законодавства» (м. Херсон, 11-12 квітня 2014 р.), «Актуальні проблеми прав людини, держави та вітчизняної правової системи» (м. Дніпропетровськ, 9-10 травня 2014 р.), «Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства» (м. Київ, 16-17 травня 2014 р.), «Práva a slobody človeka a občana: mechanizmus ich implementácie a ochrany v rôznych odvetviach práva» (м. Братислава, 19-20 вересня 2014 р.), «Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов» (г. Кишинев, Молдова, 7-8 ноября 2014 р.), «Право і держава: проблеми розвитку і взаємодії у XXI ст.» (м. Запоріжжя, 30-31 січня 2015 р.), «Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування» (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.), «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 21-22 серпня 2015 р.), «Людина, суспільство і держава в умовах реформ та інновацій» (м. Київ, 25 лютого 2016 р.), «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Одеса, 26-27 лютого 2016 р.), «Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики» (м. Кривий Ріг, 20-21 травня 2016 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладені у 2-х індивідуальних монографіях, 2-х індивідуальних посібниках, 32 наукових статтях (з них 24 у фахових виданнях України, 5 у наукових виданнях України, включених до наукометричної бази Index Copernicus International, 2 у наукових виданнях інших держав та 1 у нефаховому виданні України), а також 26 тезах доповідей на конференціях.

Структура роботи. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, що включають 14 підрозділів та 17 пунктів, висновків, списку використаних джерел (497 назв) та додатків. Загальний обсяг дисертації 498 сторінок, з яких основний текст – 408 сторінок, список використаних джерел викладений на 47 сторінках, додатки на 43 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, з'ясовано її зв'язок із науковими програмами, планами, темами та ступінь наукової розробки, визначено об'єкт і предмет дослідження, окреслено його мету і задачі, викладено методологічну основу роботи, сформульовано положення, які характеризують її наукову новизну, подано особистий внесок здобувача, пояснено практичне значення результатів дослідження, наведено дані про апробацію його результатів, публікації і структуру дисертації.

Розділ 1 «Суть, завдання, значення, процесуальні особливості та генезис апеляційного і касаційного проваджень» складається з чотирьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1. «Поняття апеляційного і касаційного проваджень, їх моделі та види»** аргументовано, що з назв глав 31 і 32 КПК України «Провадження в суді апеляційної інстанції» та «Провадження в суді касаційної інстанції» не цілком зрозуміло, про яку саме кримінальну процесуальну діяльність ідеться, оскільки в суді апеляційної чи касаційної інстанції може відбутися апеляційне або касаційне провадження, провадження за нововиявленими обста-

винами, вирішуватися питання про направлення кримінального провадження з одного суду нижчої інстанції до іншого. Звідси вказані терміни повною мірою не спроможні розкрити специфіки аналізованих форм проваджень з оскарження й перевірки судових рішень. Натомість поняття «апеляційне провадження», «касаційне провадження» є виразом суті та особливостей цих способів оскарження і перевірки судових рішень, тобто мають суто функціональний аспект.

Звернено увагу на неточність назви розділу V «Судове провадження з перегляду судових рішень» КПК України, оскільки з її буквального тлумачення можна дійти помилкового висновку, що у кожному випадку оскарження вироку чи ухвали наперед відоме рішення апеляційної та касаційної інстанції, адже перегляд судових рішень означає їх переоцінку, тобто як нову оцінку висновків суду нижчого рівня, так і нове вирішення питань, які розглядаються при ухваленні таких рішень, що завершується зміною або скасуванням вироку чи ухвали. Зате перевірка судових рішень не завжди закінчується застосуванням процесуальних санкцій у вигляді їх скасування або зміни, апеляційний та касаційний суди можуть залишити вирок або ухвалу без змін (п. 1 ч. 1, п. 1 ч. 3 ст. 407, п. 1 ч. 1 ст. 436 КПК України). Термін «перевірка судових рішень» є ширшим за обсягом від терміну «перегляд судових рішень» і саме його запропоновано відобразити у назві та змісті розділу V КПК України.

Обґрунтовано, що КПК України запровадив неповну (обмежену) модель апеляційного провадження. Наголошено, що цей вибір законодавця є виправданим, адже у такий спосіб він посилив відповідальність сторін за свою діяльність у доказуванні в суді першої інстанції, чітко розмежував основні напрями судової діяльності – правосуддя та судовий контроль, забезпечив прагматичніший, значно коротший та дешевший спосіб виконання завдань кримінального провадження. У сучасних політико-правових та соціально-економічних умовах функціонування нашої держави і суспільства це достатньо виважене рішення.

Охарактеризовано моделі касаційного провадження – касація в інтересах сторін та касація в інтересах закону; класична та змішана. Вітчизняному кримінальному процесуальному законодавству модель касації в інтересах закону не відома. На переконання здобувача, завдання забезпечення єдності судової практики повинно реалізовуватися лише у межах касаційного провадження. Це вимагає його реформування. З одного боку, касаційне провадження має продовжувати виконувати роль останнього ефективного засобу правового захисту перед зверненням до міжнародних судових установ чи органів міжнародних організацій (залишаючись звичайною формою оскарження й перевірки судових рішень), а з іншого – забезпечувати єдність та стабільність судової практики, сприяти удосконаленню кримінального та кримінального процесуального законодавства (стаття надзвичайною формою поряд із провадженням за нововиявленими обставинами). Тобто крім касації в інтересах сторін запропоновано функціонування касації в інтересах закону.

Відзначено, що відокремлена перевірка законності та обґрунтованості судового рішення сьогодні є доволі умовною. Суд касаційної інстанції перевіряє обґрунтованість оскарженого судового рішення у тій частині, в якій це необхідно для з'ясування правильності застосування судами нижчого рівня норм матеріального і процесуального права. Цей факт, а також можливість касацій-

ної інстанції змінювати оскаржене судове рішення, наявність чималої кількості спільних для апеляційного та касаційного провадження інститутів свідчить про змішану модель вітчизняної касації у кримінальному судочинстві.

Залежно від процесуальної форми апеляційного розгляду, КПК України розрізняє два види апеляційного (касаційного) провадження: усне та письмове. Перше передбачає звичайний порядок апеляційного (касаційного) розгляду, а друге – спрощену процесуальну форму його проведення.

Вітчизняне законодавче регулювання письмового апеляційного провадження не відповідає правовим позиціям Європейського Суду з прав людини, який встановив, що відступ від засади усності судового розгляду допускається, якщо: 1) не вимагається вирішувати питання факту; 2) необхідно з'ясувати тільки питання права; 3) дані питання не є складними. Тож цей інститут викликає заперечення.

Запровадження письмового касаційного провадження за діючої моделі касації в інтересах сторін означає суто формальний підхід законодавця до виконання завдань, покладених на суд касаційної інстанції. Письмове касаційне провадження, безперечно, значно полегшує роботу колегії суддів, проте це турбота про державний орган, але не про інтереси сторін. На відміну від провадження в суді першої інстанції зі спрощеною процесуальною формою, результат спрощеного касаційного провадження для ініціатора перевірки судового рішення наперед не визначений. Тому участь сторін у касаційному розгляді безпосередньо відповідає їхнім інтересам. На думку автора, існування інституту письмового касаційного провадження доречно і виправдане лише у межах касації в інтересах закону.

У підрозділі 1.2. «Завдання, значення і процесуальні особливості апеляційного та касаційного проваджень» аргументовано, що завдання апеляційного та касаційного проваджень мають публічно-приватний характер.

До завдань апеляційного провадження публічно-правового характеру віднесено: здійснення судового контролю за діяльністю судів першої інстанції, слідчих суддів та її результатами; запобігання набрання законної сили ухвал слідчих суддів, набрання законної сили та звернення до виконання неправосудних рішень судів першої інстанції; виправлення порушень у діяльності судів першої інстанції, слідчих суддів та запобігання цьому.

Натомість основним завданням касаційного провадження публічно-правового характеру є забезпечення однакового тлумачення та правильного застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм закону України про кримінальну відповідальність і норм кримінального процесуального законодавства. До інших завдань публічно-правового характеру, що покладаються на касаційне провадження, належать: здійснення судового контролю за діяльністю судів першої та апеляційної інстанцій; захист правосудних судових рішень, що набрали законної сили, від їх необґрунтованої, безпідставної зміни чи скасування; виправлення порушень у діяльності судів першої та апеляційної інстанцій та запобігання цьому.

Реалізація публічно-правових завдань апеляційного та касаційного провадження дає змогу виконати й завдання приватно-правового характеру у вигляді захисту й поновлення порушених прав і свобод особи.

Значення апеляційного та касаційного проваджень полягає в тому, що вони є: гарантією захисту прав, свобод та інтересів особи у кримінальному провадженні; гарантією правильного розгляду та вирішення кримінального провадження судами першої інстанції (гарантією правосуддя); є формами контролю за судовою діяльністю судів нижчого рівня, слідчих суддів та її результатами з боку судів вищого рівня; у цих стадіях реалізується попереджувально-виховне завдання кримінального провадження.

Водночас апеляційне та касаційне провадження мають й специфічне значення.

Апеляційне провадження виконує основну роль у виявленні, виправленні та запобіганні порушень у діяльності судів першої інстанції та слідчих суддів. Натомість касаційне провадження є останнім національним засобом правового захисту прав і свобод особи перед зверненням до відповідних міжнародних судових установ чи відповідних органів міжнародних організацій.

На підставі критичного аналізу думок, висловлених у доктрині кримінального процесу, вивчення відповідних положень кримінального процесуального закону, сформульовано такі процесуальні особливості вітчизняного апеляційного провадження: 1) перевірка судового рішення як з фактичного, так і з формально-юридичного погляду, що передбачає: а) розширену систему підстав для зміни чи скасування судових рішень; б) можливість апеляційної інстанції за умов, вказаних у законі, повторно дослідити обставини, встановлені під час кримінального провадження, та дослідити докази, які не досліджувались у суді першої інстанції; в) можливість суду апеляційної інстанції, у випадках передбачених законом, ухвалити свій вирок чи винести ухвалу, повністю чи частково замінивши вирок або ухвалу суду першої інстанції, з безпосереднім погіршенням становища обвинуваченого або особи, щодо якої застосовано примусові заходи виховного чи медичного характеру; 2) об'єкт перевірки – діяльність судів першої інстанції, слідчих суддів та її результати (судові рішення, що не набрали законної сили), на предмет законності, обґрунтованості та справедливості; 3) широке коло суб'єктів права на апеляційне оскарження; 4) можливість оскарження судового рішення тільки в межах вимог та домовленостей, заявлених і погоджених під час кримінального провадження.

Натомість до процесуальних особливостей вітчизняного касаційного провадження віднесено: 1) перевірка судового рішення лише з формально-юридичного боку (дотримання норм закону України про кримінальну відповідальність і норм кримінального процесуального законодавства України), що означає: а) неможливість збирання та обмеженість у безпосередньому дослідженні доказів у цій стадії; б) оцінку тільки тих доказів, які наявні у матеріалах кримінального провадження; в) звуження кола підстав для зміни або скасування судових рішень; г) заборону ухвалювати нове рішення; 2) об'єктом перевірки в касаційному порядку є діяльність судів першої, апеляційної інстанції та її результати, на предмет законності, обґрунтованості та справедливості; 3) встановлення умов допустимості касаційного провадження: а) судові рішення повинно набрати законної сили та перешкоджати подальшому кримінальному провадженню; б) рішення суду першої інстанції мало підлягати контролю з боку апеляційної інстанції; 4) обмежене коло суб'єктів права на касаційне оскарження; 5) забо-

рона безпосереднього погіршення становища засудженого або виправданого за наслідками касаційного розгляду; б) перевірка оскарженого судового рішення єдиною касаційною інстанцією.

Обґрунтовано, що об'єкт апеляційної та касаційної перевірки охоплює не тільки сам результат (оскаржене судове рішення), але й усю попередню діяльність (досудове розслідування та судове провадження).

У підрозділі 1.3. «Структура апеляційного та касаційного проваджень. Момент початку і закінчення апеляційного та касаційного проваджень» на підставі аналізу кримінального процесуального закону зроблено висновок, що і апеляційне, і касаційне провадження складаються з трьох частин: апеляційного чи касаційного оскарження судових рішень, підготовки до апеляційного або касаційного розгляду та власне апеляційного чи касаційного розгляду.

Апеляційне та касаційне провадження розпочинаються з моменту надходження до суду відповідного рівня (суду першої, апеляційної або касаційної інстанції) апеляційної чи касаційної скарги. Як правило, апеляційне та касаційне провадження завершуються у момент ухвалення рішення апеляційною чи касаційною інстанцією за наслідками апеляційного чи касаційного розгляду. Однак у певних випадках вони можуть закінчуватися й раніше. Для прикладу, у разі відмови особи, яка подала апеляційну скаргу, від неї та за відсутності апеляційних скарг інших учасників судового провадження або за відсутності заперечень інших осіб, які подали апеляційну скаргу, проти закриття апеляційного провадження у зв'язку з відмовою від апеляційної скарги, коли з касаційної скарги, наданих до неї судових рішень та інших документів вбачається, що підстав для її задоволення немає, і суд відмовив у відкритті касаційного провадження.

Підрозділ 1.4. «Генезис апеляційного та касаційного провадження у кримінальному судочинстві України» присвячений дослідженню пам'яток права, що діяли на території України за різних державних формацій.

Вивчення історико-правових розвідок та аналіз змісту пам'яток українського права дали підстави у зародженні та розвитку апеляційного і касаційного провадження у кримінальному судочинстві України виділити такі етапи: 1) перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIV – середина XVII ст.); 2) судочинство періоду Української козацько-гетьманської держави та перебування України у складі Росії на правах автономії (друга половина XVII – кінець XVIII ст.); 3) кримінальне судочинство періоду перебування українських земель під владою Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.); 4) кримінальне судочинство періоду відновлення української державності (1917–1920 рр.) та перебування Східної Галичини у складі Польщі; 5) кримінальне судочинство УСРР, УРСР радянського періоду; 6) кримінальне судочинство незалежної України¹.

У підрозділі з'ясовано особливості становлення апеляційного та касаційного провадження і зроблено висновок про їх поступальний розвиток.

¹ В історико-правовій літературі питання про можливість оскарження й перевірки рішень судів за часів Київської Русі залишається дискусійним. Вивчені автором списки та редакції Руської Правди не дозволяють стверджувати про дію цього інституту у згаданий період.

Розділ 2 «Апеляційне та касаційне оскарження» адресований розгляду процесуального статусу суб'єктів права на апеляційне і касаційне оскарження, а також порядку реалізації цього права та охоплює два підрозділи.

У *підрозділі 2.1. «Суб'єкти права на апеляційне та касаційне оскарження»* наголошено, що для того аби оскаржити судові рішення, не достатньо мати процесуальну легітимацію, необхідна ще й наявність обставин, які вказують на порушення прав або інтересів суб'єкта права на оскарження. Будь-яка особа, зазначена у ст. 393 КПК України, наділена правом на подання апеляційної скарги, але не завжди вона має інтерес оскарження вироку чи ухвали у відповідній частині.

На відміну від ч. 1 ст. 393 КПК України, ч. 1 ст. 425 КПК України не надає можливості іншим особам, у випадках передбачених КПК України, подати касаційну скаргу. Проте системний аналіз кримінальних процесуальних норм дає підстави стверджувати про наявність таких осіб. Згідно з ч. 2 ст. 117 КПК України до них належить особа, якій відмовлено у поновленні строку на апеляційне оскарження, а відповідно до ч. 6 ст. 399 КПК України – особа, якій повернуто апеляційну скаргу або відмовлено у відкритті апеляційного провадження суддею-доповідачем. Окрім того, відповідно до ч. 2 ст. 126 КПК України такими особами також є свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, які вправі оскаржити вирок або ухвалу суду в частині процесуальних витрат. З огляду на це, ч. 1 ст. 425 КПК України запропоновано доповнити п. 11 такого змісту – «інші особи, інтересів яких стосується судові рішення».

Підрозділ 2.2. «Порядок апеляційного та касаційного оскарження» складається зі семи пунктів.

У *пункті 2.2.1. «Судові рішення, що можуть бути оскаржені в апеляційному порядку»* акцентовано, що розглядаючи ст. 392 КПК України у взаємозв'язку зі ст. 24 КПК України та п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України, можна дійти висновку про її невідповідність цим засадам. Так, ч. 2 ст. 24 КПК України гарантує право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законом, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді. Наведеним положенням встановлено єдиний критерій для оскарження вироків та ухвал суду будь-якої інстанції – судові рішення повинно стосуватися прав, свобод чи інтересів особи. Окрім того, ст. 392 КПК України визначає перелік судових рішень, які підлягають апеляційному оскарженню, а не перелік судових рішень, які такому оскарженню не підлягають, як це випливає з п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України. Тому заборона апеляційного оскарження повинна бути безпосередньо передбачена стосовно кожного окремо взятого судового рішення.

У *пункті 2.2.2. «Строки на апеляційне оскарження»* обґрунтовано позицію про встановлення невинувато тривалого строку для подання апеляційної скарги на підсумкові рішення суду першої інстанції. Оптимальним видається 15-добовий строк для подання апеляційної скарги. Крім того, цей строк запропоновано поширити на усі рішення суду першої інстанції, якими завершуються судовий розгляд, а не лише на деякі з них, як це реалізовано у пп. 1, 2 ч. 1 ст. 392 КПК України.

У *пункті 2.2.3. «Форма та зміст апеляційної скарги»* зазначено, що апеляційна скарга – це засноване на законі звернення сторін та інших осіб, інтересів

яких стосується судові рішення, до суду апеляційної інстанції з приводу порушення своїх або представлених прав, свобод та інтересів, допущеного під час досудового або (та) судового провадження. Апеляційна скарга можлива лише у сфері процесуальних правовідносин, має нормативний характер та характеризується суб'єктивно-вольовим моментом. Вона є засобом судового захисту, охорони прав та інтересів сторін, сприяє виявленню та виправленню судових помилок, відновленню порушених прав. Надходження апеляційної скарги є юридичним фактом, з яким пов'язується початок апеляційного провадження.

У пункті 2.2.4. «Подання апеляційної скарги» сформульовано процесуальні наслідки подання апеляційної скарги: зупиняє набрання законної сили оскарженого судового рішення; зупиняє виконання судового рішення, крім ухвал слідчих суддів, ухвал про поновлення чи відмову в поновленні процесуального строку, щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання або заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, з питання видачі особи (екстрадиції), а також у разі ухвалення виправдувального вироку, обвинувального вироку зі звільненням засудженого від покарання чи його відбування, або обвинувального вироку з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або обвинувального вироку з призначенням покарання у вигляді позбавлення волі, що відповідає часу тримання обвинуваченого під вартою як запобіжного заходу; породжує обов'язок суду, який ухвалив оскаржене рішення, надіслати апеляційну скаргу разом з матеріалами кримінального провадження до суду апеляційної інстанції, а судді-доповідача апеляційної інстанції – перевірити скарги на відповідність встановленим вимогам.

У пункті 2.2.5. «Перевірка апеляційної скарги та рішення судді-доповідача за її наслідками» звернено увагу на те, що суддя-доповідач відповідно до ст. 398 КПК України зобов'язаний перевірити апеляційну скаргу на предмет відповідності вимогам закону щодо змісту. Утім це далеко не єдиний критерій, що він використовує з метою встановлення фактичних підстав для відкриття апеляційного провадження. Аналіз ст. 399 КПК України дав змогу виділити ще й такі критерії для перевірки апеляційної скарги, як подання її належним суб'єктом, у межах наданих йому законом прав та на судові рішення, що можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, у строки, з підстав і додержанням правил підсудності, встановлених кримінальним процесуальним законом. У зв'язку з цим, редакцію ст. 398 КПК України запропоновано розширити, включивши до неї вищевикладені положення.

Розгляд змісту підстав для повернення апеляційної скарги та для відмови у відкритті апеляційного провадження дозволив констатувати, що юридичні факти, які лежать в основі ухвалення рішень про повернення апеляційної скарги та про відмову у відкритті апеляційного провадження, мають однаковий правовий характер – правоприсяжочий. У зв'язку з цим, доведено недоцільність у вказаних законом випадках (ч. 3 ст. 399 КПК України) постановляти ухвалу про повернення апеляційної скарги. За таких обставин правильніше прийняти рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження.

У пункті 2.2.6. «Доповнення, зміна та відмова від апеляційної скарги» констатовано, що право на зміну, доповнення апеляційної скарги може бути реалізоване і безпосередньо перед початком засідання апеляційної інстанції, яке, як

відомо, розпочинається з оголошення головуючим про його відкриття. Однак така законодавча регламентація може істотно порушити права інших учасників судового провадження, а також ускладнити роботу апеляційної інстанції. Щоби запобігти вищевказаним негативним наслідкам запропоновано повернутися до чинної свого часу норми ч.1 ст. 353 КПК України 1960 р. у редакції закону від 15 грудня 1992 р., згідно з якою доповнення скарг дозволялося не пізніше, ніж за три доби до початку розгляду справи.

Також звернено увагу на некоректність самого терміна «відмова» від апеляційної скарги. Річ у тім, що «відмова» – це відповідь про небажання або неможливість виконати прохання, наказ і т. ін., а «відмовлятися», «відмовитися» означає не погоджуватися щось робити; відмагатися, відпиратися, відхрещуватися. Виходить, що особа, яка звернулася з апеляційною скаргою відрікається від своєї попередньої дії. Однак подання апеляційної скарги є доконаним фактом, заперечити який неможливо. Прийнятним видається термін, який використовувався у КПК України 1960 р. – «відкликання» апеляційної скарги, тобто повернення до попереднього стану, припинення виконання апеляційною інстанцією обов'язків щодо розгляду апеляційної скарги.

У пункті 2.2.7. *«Особливості касаційного оскарження судових рішень»* дисертант обґрунтував позицію про те, що тримісячний строк для касаційного оскарження навряд чи можна вважати виправданим, оскільки спричиняє затягування розгляду кримінального провадження касаційною інстанцією. Достатнім для учасників судового провадження та відповідним умовам касаційного провадження видається місячний строк для подання касаційної скарги.

Зі змісту ст.ст. 428 та 429 КПК України випливає, що перевірка касаційної скарги, ухвалення рішень про відкриття касаційного провадження, про залишення касаційної скарги без руху, про відмову у відкритті касаційного провадження, а також про повернення касаційної скарги покладається на суд касаційної інстанції у колегіальному складі. На погляд автора, розгляд даних питань колегіально є недоречним, не викликаним необхідністю. Тим більше, що такі рішення ухвалюються без виклику та участі заінтересованих осіб. Натомість ст. 430 КПК України чітко вказує на одноосібні дії та рішення судді-доповідача на етапі підготовки до касаційного розгляду. З метою уніфікації та вдосконалення кримінальних процесуальних норм запропоновано повноваженнями щодо розгляду та вирішення питань, про які йдеться у ст.ст. 428, 429 КПК України, наділити суддо-доповідача касаційної інстанції.

Також звернено увагу на специфічний порівняно з апеляційним провадженням випадок для відмови у відкритті касаційного провадження – з касаційної скарги, наданих до неї судових рішень та інших документів вбачається, що підстав для задоволення касаційної скарги немає (п. 2 ч. 2 ст. 428 КПК України). Це положення означає, що діяльність колегії суддів касаційної інстанції спрямована не тільки на перевірку відповідності касаційної скарги формальним вимогам, але й на встановлення касаційних підстав. Однак як це зробити без витребування матеріалів кримінального провадження законодавець не пояснює. Крім того, наявність підстав для зміни або скасування судових рішень у касаційному порядку вирішується не у результаті перевірки касаційної скарги, а за наслідками касаційного розгляду. Положення п. 2 ч. 2 ст. 428 КПК України є нічим

іншим, як не виправданою перешкодою у доступі до контрольної діяльності суду касаційної інстанції. Тому цю підставу для відмови у відкритті касаційного провадження запропоновано виключити.

Обґрунтовано доповнити систему підстав для відмови у відкритті касаційного провадження ще двома обставинами – «судове рішення оскаржене з підстав, не передбачених частиною першою статті 438 цього Кодексу» та «особа, яка подала касаційну скаргу, вийшла за межі вимог і домовленостей, заявлених і погоджених у суді першої інстанції».

Розділ 3 «Апеляційний та касаційний розгляди» охоплює три підрозділи.

У підрозділі 3.1. «Підготовка до апеляційного та касаційного розглядів» зазначено, що підготовка до апеляційного та касаційного розглядів є ланкою, яка пов'язує апеляційне та касаційне оскарження з апеляційним та касаційним розглядами. У ній закладається фундамент для ефективного проведення апеляційного та касаційного розглядів, ухвалення правосудного судового рішення за їх результатами. Під час підготовки також визначаються обсяг та межі апеляційного та касаційного розглядів.

Рішення та дії судді-доповідача у межах підготовки до апеляційного та касаційного розглядів поділено на обов'язкові та факультативні. Обов'язковими є такі рішення та дії судді-доповідача, які він повинен ухвалити й вчинити з огляду на засаду публічності (*ex officio*), а факультативними – які він виконує тільки з ініціативи заінтересованих осіб.

У підрозділі 3.2. «Порядок апеляційного та касаційного розглядів» звернено увагу, що одним з етапів апеляційного та касаційного розглядів є висловлення доводів учасниками судового провадження. Однак довід, будучи певним міркуванням або фактом, що наводиться як доказ чого-небудь, повинен мати чітку процесуальну форму виразу. Процесуальною формою виразу доводів учасників судового провадження під час апеляційного та касаційного розгляду є пояснення. З огляду на це, у ч. 3 ст. 405, ч. 3 ст. 434 КПК України запропоновано конкретизувати, що учасники судового провадження виступають з поясненнями.

Зі змісту ч. 3 ст. 405 КПК України випливає, що обов'язковою частиною апеляційного розгляду є судові дебати, які відбуваються незалежно від проведення чи непроведення повторного дослідження обставин кримінального провадження та нових доказів. Таку законодавчу регламентацію важко назвати вдалою. Судові дебати як частина судового розгляду є цінними лише за умови попереднього проведення судового слідства. Тому незрозуміло, для чого учасникам апеляційного розгляду виступати ще й у судових дебатах, якщо у своїх поясненнях, виступах вони вже висловили свої міркування з приводу апеляційних скарг, доповнень, змін і заперечень на них, правосудності оскарженого судового рішення. До речі, у ст. 434 КПК України, що регламентує порядок касаційного розгляду, про судові дебати не згадується. З огляду на це, запропоновано у ч. 3 ст. 405 КПК України зазначити, що «під час апеляційного розгляду судові дебати проводяться лише за умови попереднього дослідження обставин кримінального провадження та нових доказів».

Надання останнього слова обвинуваченому закон (ч. 5 ст. 405 КПК України) пов'язує з наявністю двох умов: участю обвинуваченого в апеляційному розгляді та об'єктом апеляційного розгляду – законністю і обґрунтованістю вироку суду

першої інстанції. Законодавець у цьому випадку не відніс до об'єкта апеляційної перевірки ухвали про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів виховного і медичного характеру, ухвали про закриття кримінального провадження, а також ухвали про закриття кримінального провадження і звільнення від кримінальної відповідальності. Питання про надання обвинуваченому останнього слова запропоновано вирішувати аналогічно як і питання про судові дебати – лише за умови проведення повторного дослідження обставин кримінального провадження та нових доказів у суді апеляційної інстанції.

Підрозділ 3.3. «Повноваження суду апеляційної та касаційної інстанцій» охоплює п'ять пунктів.

У пункті 3.3.1. «Межі та обсяг апеляційного і касаційного розглядів» звернено увагу на те, що аналіз назви та змісту ст.ст. 404, 433 КПК України дозволяє стверджувати, що законодавець ототожнює обсяг перевірки судового рішення з його межами. Однак ці поняття відрізняються.

Межі апеляційного та касаційного розглядів – це встановлені кримінальним процесуальним законом повноваження судів апеляційної та касаційної інстанцій, зумовлені специфікою контрольної спрямованості їх діяльності. Вони визначаються, по-перше, рамками перевірки доказів, що підтверджують обставини, які мають значення для кримінального провадження, а, по-друге, сукупністю встановлених у кримінальному провадженні і таких, що інкримінуються обвинуваченому (засудженому) суспільно небезпечних діянь, що становлять суть конкретного складу кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень).

Обсяг апеляційного та касаційного розглядів – це визначений апелянтами чи касаторами, а у випадках, передбачених кримінальним процесуальним законом, й судами апеляційної та касаційної інстанцій, напрям та зміст перевірки судового рішення. Як правило, обидва елементи обсягу апеляційного та касаційного розглядів встановлюють учасники судового провадження згідно з їхнім інтересом. Напрямок апеляційної та касаційної перевірки залежить від процесуальних вимог апелянтів чи касаторів піддати контролю судові рішення в цілому чи в окремій його частині, щодо одного, кількох або усіх обвинувачених (засуджених, виправданих). Натомість зміст такої перевірки визначається під кутом зору тих підстав для зміни або скасування судових рішень, що викладені в апеляційних та касаційних скаргах. У разі виходу судом вищої інстанції за межі апеляційних та касаційних вимог обсяг апеляційного та касаційного розглядів окреслюється з урахуванням правил недопустимості reformation in peius (ст.ст. 421, 437 КПК України).

Тож назва ст.ст. 404, 436 КПК України не повною мірою відповідає їхньому змісту. Тому її запропоновано змінити, виклавши у такій редакції – «Обсяг та межі апеляційного розгляду» та «Обсяг та межі касаційного розгляду» відповідно.

Обґрунтовано позицію про те, що ставити на розсуд суду вищої інстанції вирішення питання про вихід чи не вихід за межі апеляційних чи касаційних вимог у випадку виявлення ще й інших порушень, окрім тих, які зазначені у скарзі, є неприпустимим. Тому висловлено пропозицію у редакції ч. 2 ст. 404, ч. 2 ст. 433 КПК України слово «вправі» замінити словом «зобов'язаний», що

підвищуватиме ефективність дії засад публічності та верховенства права у стадіях апеляційного та касаційного провадження.

Звернено увагу на те, що всупереч засаді диспозитивності та побудованому на її основі загальному правилі ч. 1 ст. 404, ч. 2 ст. 434 КПК України, апеляційна та касаційна інстанція зобов'язані ухвалювати рішення й стосовно осіб, які не зацікавлені у перевірці вироку чи ухвали. Розв'язання ситуації, вказаної у ч. 2 ст. 404, ч. 2 ст. 433 КПК України, запропоновано цілковито передати на розсуд апеляційної та касаційної інстанцій, причому позитивне її вирішення для інших обвинувачених (засуджених, виправданих), які не оскаржили судового рішення, ставити у залежність від неможливості ухвалення справедливого рішення не торкаючись їхніх інтересів.

У пункті 3.3.2. *«Недопустимість погіршення становища обвинуваченого (засудженого, виправданого) судом апеляційної та касаційної інстанцій»* зазначено, що ознайомлення з положеннями ст. 421 КПК України дало змогу виокремити низку недоліків у правовому регулюванні інституту недопустимості погіршення становища обвинуваченого під час апеляційного провадження. Так, у ч. 1 ст. 421 КПК України не відображено заборону суду апеляційної інстанції скасовувати обвинувальний вирок з власної ініціативи та ухвалювати новий обвинувальний вирок, замінивши звільнення від покарання реальним його відбуттям за відсутності апеляційної скарги прокурора, потерпілого чи його представника з цього питання. Збільшення сум, які підлягають стягненню, може вважатися погіршенням становища обвинуваченого лише за умови, що таке збільшення впливає на обсяг обвинувачення і кримінально-правову кваліфікацію. У протилежному випадку згідно з п. 3 ч. 1 ст. 408 КПК України вирок має бути змінений, що означає покращення становища обвинуваченого. Виправдувальний вирок, оскаржений в апеляційному порядку обвинуваченим чи його захисником з підстав і мотивів виправдання, за наявності для цього підстав має підлягати зміні, але не скасуванню, як про це зазначено у ч. 2 ст. 421 КПК України. Редакцію ч. 4 ст. 421 КПК України після слів «... не вчинили діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність» обґрунтовано доповнити словосполученням «або таке діяння не було вчинено», оскільки відповідно до чч. 1, 2 ст. 501, ч. 3 ст. 513 КПК України провадження щодо застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру підлягає закриттю й за відсутності події суспільно небезпечного діяння. Недопустимість *reformatio in peius* запропоновано розповсюдити й на випадки скасування інших ухвал суду першої інстанції з метою погіршення становища особи, щодо якої вони постановлені.

Також звернено увагу на недоліки редакції ст. 437 КПК України. Зокрема, ч. 3 цієї статті не тільки містить посилання на виправдувальний вирок суду апеляційної інстанції, але й передбачає право касаційної інстанції скасувати виправдувальний вирок за скаргою виправданого. Зі змісту ч. 1 ст. 420 КПК України випливає, що вирок апеляційної інстанції може бути тільки обвинувальним. До того ж, провівши касаційний розгляд за скаргою виправданого, поданою у частині підстав та мотивів виправдання, касаційна інстанція за наявності для цього підстав повинна змінити виправдувальний вирок в оскарженій частині, однак не уповноважена його скасувати ні з власної ініціативи, ні за скаргою виправданого. З огляду на викладене, наведені положення з редакції ч. 3 ст. 437 КПК України належить виключити.

У пункті 3.3.3. «Вказівки суду апеляційної та касаційної інстанцій» звернено увагу на те, що належно мотивовані висновки апеляційної інстанції про скасування судового рішення та призначення нового розгляду в суді першої інстанції (ч. 3 ст. 415 КПК України), зроблені за наслідками перевірки судової діяльності та її результатів, свідчать про таку форму виразу судової практики як правову позицію. Інакше кажучи, КПК України зв'язує суд нижчої інстанції, якому доручено провести новий судовий розгляд, тільки правовими позиціями суду апеляційної інстанції, з яких скасовано вирок чи ухвалу, але не його вказівками. Така законодавча регламентація не сприяє дієвому судовому контролю за діяльністю судів нижчого рівня та її результатами, не забезпечує виправлення та попередження виявлених порушень.

Надливши суд касаційної інстанції повноваженням щодо давання вказівок при скасуванні вироку чи ухвали та призначенні нового розгляду в суді першої чи апеляційної інстанції (ч. 2 ст. 439 КПК України), законодавець при цьому не встановив жодних обмежень. Однак питання, які не вправі вирішувати наперед суд касаційної інстанції, скасовуючи судові рішення та призначаючи новий розгляд у суді першої чи апеляційної інстанції, все ж існують. Обґрунтовано, що за аналогією у касаційному провадженні можуть бути застосовані норми ч. 2 ст. 415 КПК України лише щодо заборони вирішувати наперед питання про застосування судом нижчої інстанції того чи іншого закону України про кримінальну відповідальність та покарання. Також доведено, що касаційна інстанція при скасуванні судового рішення та призначенні нового розгляду в суді першої чи апеляційної інстанції не вправі визначати наперед і висновки, яких дійде суд при новому провадженні.

У пункті 3.3.4. «Особливості доказування в апеляційному та касаційному провадженнях» підкреслено, що дослідження та оцінка доказів судом апеляційної та касаційної інстанцій є засобом виконання завдань, що стоять перед стадіями апеляційного та касаційного проваджень.

До особливостей оцінки доказів судом апеляційної інстанції віднесено такі: 1) суд апеляційної інстанції не пов'язаний результатами оцінки доказів, зробленою судом першої інстанції, та може ухвалити рішення, що істотно відрізняється від рішення суду нижчого рівня; 2) в апеляційному провадженні підлягають оцінці не лише докази, зібрані та досліджені у попередніх стадіях кримінального процесу, але й відомості про факти, які не були предметом дослідження суду першої інстанції; 3) результатом оцінки як наявних у матеріалах кримінального провадження, так і нових доказів судом апеляційної інстанції може бути рішення, яким безпосередньо погіршується становище обвинуваченого (особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, особи, кримінальне провадження щодо якої закрито); 4) оцінці підлягають тільки ті докази, що пов'язані з оскарженою частиною судового рішення, якщо тільки суд апеляційної інстанції не скористається правом вийти за межі процесуальних вимог особи, яка подала апеляційну скаргу; 5) обмеженість обов'язкової сили вказівок суду апеляційної інстанції при призначенні нового розгляду в суді першої інстанції.

Натомість обґрунтовано, що процес доказування у стадії касаційного провадження характеризується такими особливостями: 1) суд касаційної інстанції

обмежений у безпосередньому дослідженні доказів; 2) збирання доказів у стадії касаційного провадження не допускається; 3) касаційна інстанція досліджує та оцінює тільки наявні у матеріалах кримінального провадження докази; 4) касаційна інстанція оцінює, наскільки зібрані докази (з погляду їх належності, допустимості та достатності), встановлені обставини (з огляду на їх доведеність та повноту з'ясування), а також зроблені висновки (з точки зору їх відповідності матеріалам кримінального провадження) дають змогу застосувати ту чи іншу норму матеріального права; 5) суд касаційної інстанції за результатами оцінки доказів не вправі приймати рішення, яким безпосередньо погіршується становище засудженого або виправданого; 6) обмеженість обов'язкової сили вказівок суду касаційної інстанції при призначенні нового розгляду в суді першої чи апеляційної інстанції.

У пункті 3.3.5. «Наслідки апеляційного та касаційного розглядів» проведено розмежування залишення судового рішення без змін, а апеляційної (касаційної) скарги без задоволення від часткового задоволення апеляційної (касаційної) скарги. Часткове задоволення апеляційної (касаційної) скарги можливе у разі: а) згоди суду апеляційної (касаційної) інстанції з доводами, викладеними у скарзі, про наявність відповідного порушення, але ухвалення іншого рішення, ніж те, про яке просять заінтересовані особи (для прикладу, зміна судового рішення замість його скасування і призначення нового розгляду в суді першої інстанції); б) згоди суду апеляційної (касаційної) інстанції лише з частиною доводів, наведених у скарзі, із задоволенням її в такій частині та залишення без задоволення в решті (наприклад, прокурор в апеляційній скарзі просив вирок суду змінити, зазначивши у його вступній частині номер кримінального провадження, а у резолютивній частині вироку роз'яснити порядок набрання ним законної сили та порядок отримання копії вироку, натомість апеляційна інстанція визнала обґрунтованим лише перший довід).

Звернено увагу на те, що у ч. 1 ст. 408 КПК України окремо не визначений випадок зміни вироку, пов'язаний з порушенням судом нижчого рівня інших загальних, а також спеціальних правил призначення покарання. Оскільки аналізований випадок зміни вироку містить чималу кількість правових ситуацій, його варто формалізувати у вигляді окремого пункту ч.1 ст. 408 КПК України – «пом'якшення призначеного покарання, якщо визнає недотримання судом першої інстанції інших вимог закону України про кримінальну відповідальність, що встановлюють правила призначення покарання».

Констатовано, що КПК України не дає однозначної відповіді на питання, чи вправі апеляційний (касаційний) суд скасувати судові рішення у певній його частині і закрити кримінальне провадження? Утім судова практика вже впродовж тривалого часу йде таким шляхом. З огляду на це, запропоновано доповнити ст. 417 КПК України положенням такого змісту: «Суд апеляційної інстанції вправі скасувати обвинувальний вирок і закрити кримінальне провадження щодо одного або декількох обвинувачених, а також у частині обвинувачення, що дістало самостійну кримінально-правову кваліфікацію».

Зазначено, що не дивлячись на спільні риси, інститути зміни судового рішення та його скасування і закриття кримінального провадження у певній частині мають істотні відмінності. По-перше, зміна судового рішення полягає в корекції

оскарженого судового рішення, натомість його скасування і закриття кримінального провадження у певній частині означає анулювання судового рішення у визначеній частині. По-друге, зміна судового рішення може стосуватися питань кримінально-правового, кримінального процесуального та цивільно-правового характеру, тоді як скасування судового рішення і закриття кримінального провадження можливе тільки в частині обсягу обвинувачення, тобто правильності кримінально-правової кваліфікації, але не правильності призначення покарання, вирішення цивільного позову і т. п. По-третє, якщо зміна вироку відбувається шляхом виключення епізоду кримінального правопорушення, що не має самостійної кримінально-правової кваліфікації, або виключення статті закону України про кримінальну відповідальність, інкримінованої надлишково, внаслідок помилкової оцінки діяння як ідеальної сукупності двох кримінальних правопорушень, то часткове скасування судового рішення і закриття кримінального провадження можливе тільки в частині обвинувачення, яке має самостійну кримінально-правову кваліфікацію.

Вивчення судової практики свідчить про те, що суди апеляційної інстанції не повною мірою використовують надані їм процесуальні можливості, часто вдаються до скасування судового рішення і призначення нового розгляду в суді першої інстанції. Така позиція пояснюється й недосконалістю ч. 1 ст. 415 КПК України, яку запропоновано викласти у такій редакції: «Суд апеляційної інстанції скасовує вирок чи ухвалу і призначає новий розгляд у суді першої інстанції, якщо: 1) встановлені порушення, передбачені ст. 412 КПК України, не можуть бути виправлені за наслідками апеляційного розгляду; 2) відсутні клопотання учасників судового провадження про повторне дослідження доказів чи про дослідження нових доказів; 3) ухвалення нового вироку чи ухвали пов'язано з порушенням вимог, встановлених статтею 421 цього Кодексу». При цьому наголошено, що скасування вироку чи ухвали і призначення нового розгляду в суді першої інстанції повинно здійснюватися апеляційною інстанцією у виняткових випадках, натомість ухвалення інших рішень за наслідками апеляційного розгляду – як правило.

КПК України не допускає скасування судового рішення в певній частині і призначення нового судового розгляду тільки в тій частині. 74,9% респондентів дали позитивну відповідь на запитання: «Чи доцільно закріпити у КПК України повноваження суду апеляційної (касаційної) інстанції щодо скасування судового рішення в певній частині і призначення нового судового розгляду тільки у тій частині?». На думку автора, суд апеляційної інстанції вправі скасувати судові рішення і призначити новий розгляд в суді першої інстанції: 1) в частині одного чи кількох кримінальних правопорушень, залишивши в решті вирок без зміни, за умови кваліфікації кожного з них за окремою статтею (частиною, пунктом статті) кримінального закону та можливості їх окремого розгляду в суді першої інстанції; 2) в частині цивільного позову, залишивши в решті вирок чи ухвалу без зміни, якщо цивільний позов не був предметом розгляду в суді першої інстанції або може бути вирішений тільки в порядку цивільного судочинства.

З ч. 1 ст. 408 КПК України вбачається, що у ній регламентовані питання лише про зміну обвинувального вироку, але не визначені ні можливість, ні випадки зміни виправдувального вироку. Це явна прогалина законодавчої регла-

ментації інституту зміни судового рішення. З огляду на це, ч. 1 ст. 408 КПК України запропоновано доповнити додатковим пунктом такого змісту – «застосування іншої підстави для виправдання, викладу інших мотивів для ухвалення виправдувального вироку, виключення з виправдувального вироку формулювань, які ставлять під сумнів невинуватість обвинуваченого».

Розділ 4 «Підстави для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 4.1. «Поняття, ознаки та значення підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках у кримінальному провадженні» розглянуто доктринальні підходи до розуміння цієї категорії. Грунтуючись на результатах загальнотеоретичних досліджень юридичної техніки, підстави для зміни або скасування судових рішень, на погляд здобувача, можна розглядати ще й як юридичні конструкції, оскільки вони є узагальненою моделлю однорідних правових явищ у сфері кримінального провадження, засвідчують логічну побудову кримінального процесуального права, перебувають у взаємозв'язку з елементами правового регулювання кримінальних процесуальних відносин, забезпечують високий рівень організації нормативного матеріалу кримінального процесуального законодавства.

На підставі критичного аналізу позицій, висловлених у науці кримінального процесу, виокремлено такі ознаки підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках: 1) це обставини, передбачені у кримінальному процесуальному законі, які свідчать про порушення, допущені під час кримінального провадження; 2) такі порушення є наслідком рішень, дій або бездіяльності слідчого судді, суду та полягають у недотриманні кримінального процесуального закону та помилковому застосуванні або незастосуванні закону України про кримінальну відповідальність; 3) вказані обставини спричиняють або можуть спричинити ухвалення незаконного, необґрунтованого та несправедливого судового рішення; 4) це обставини, які виникли та були виявлені після ухвалення судового рішення, але до розгляду кримінального провадження вищою судовою інстанцією, і не свідчать про недоліки попереднього кримінального провадження.

Підрозділ 4.2. «Система підстав для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядках у кримінальному провадженні» охоплює п'ять пунктів.

У пункті 4.2.1. «Неповнота судового розгляду» зазначено, що назва аналізованої підстави є помилковою як з огляду на можливу необґрунтовану відмову суду в задоволенні клопотань сторони захисту про витребування певних доказів або недослідження тих чи інших доказів з приводу події, що відбулася, керуючись при цьому винятково версією сторони обвинувачення, так і з огляду на тісний діалектичний взаємозв'язок всебічності та повноти. З огляду на це, назву та зміст ст. 410 КПК України запропоновано доповнити терміном «однобічність».

Констатовано, що у ст. 410 КПК України не йдеться про прогалини, які завжди впливають на правильність судового рішення по суті. З її змісту простежується лише умовний характер описаних порушень. Умовні випадки для перевірки судових рішень у зв'язку з однобічністю та неповнотою судового розгляду, хоч і зумовлюють застосування процесуальних санкцій з боку апеляцій-

ної інстанції, проте є оцінними. Коло таких випадків залежить від особливостей конкретного кримінального провадження. Водночас можуть мати місце і безумовні порушення у межах ст. 410 КПК України. До них належать не з'ясування чи неналежне з'ясування обставин, що підлягають доказуванню (ст.ст. 91, 485, 505 КПК України). Такі обставини є програмними при розслідуванні та розгляді кримінального провадження. Критерієм розмежування між обома групами є презюмована законом істотність недосліджених обставин.

У пункті 4.2.2. *«Невідповідність висновків суду першої інстанції фактичним обставинам кримінального провадження»* обґрунтовано, що зі змісту ст. 411 КПК України не випливає, що визначена у ній група процесуальних порушень, зводиться до невідповідності висновків суду першої інстанції обставинам, які мають значення для кримінального провадження, оскільки наявність або відсутність останніх підлягає встановленню під час судового розгляду. В окреслених ч. 1 ст. 411 КПК України випадках йдеться про невідповідність висновків суду сукупності зібраних та досліджених доказів, за допомогою яких з'ясовується наявність або відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження. Тож назва ст. 411 КПК України не відповідає її змісту. Суть цієї підстави полягає не у невідповідності висновків суду реальним фактам об'єктивної дійсності, а у невідповідності висновків суду дослідженим під час судового провадження доказам. З огляду на це, ст. 411 КПК України запропоновано назвати *«Невідповідність висновків суду дослідженим доказам»* та використовувати цей термін у її змісті.

Відштовхуючись від позиції про можливість суду касаційної інстанції перевіряти обґрунтованість судового рішення, автор аргументував пропозицію про розширення системи касаційних підстав аналізованою у цьому пункті фактичною процесуальною підставою. Використання касаційною інстанцією цього додаткового критерію для перевірки правосудності судових рішень не суперечитиме суті касаційного провадження, оскільки підстава, про яку йдеться, викладена у вузькому розумінні, має власний зміст і не розглядається як наслідок неповноти судового розгляду. Тому для встановлення випадків прояву невідповідності висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження, касаційному суду не потрібно безпосередньо досліджувати докази, відповідні порушення вбачаються з матеріалів кримінального провадження. Втілення у життя такої пропозиції не вимагає розширення процесуальних засобів перевірки судового рішення касаційною інстанцією, не перетворить вітчизняне касаційне провадження у касацію радянського зразка, не спричинить її дублювання касаційним провадженням апеляційного. Вони й надалі залишатимуться двома відмінними щаблями перевірки судового рішення.

У пункті 4.2.3. *«Істотне порушення вимог кримінального процесуального закону»* обґрунтовано, що у ст. 412 КПК України головний акцент зроблено на недотриманні нормативно закріпленого порядку здійснення кримінального провадження, спрямованого на реалізацію норм закону України про кримінальну відповідальність на підставі кримінально-правових відносин, що забезпечується правовими санкціями.

З аналізу назви та змісту ст. 412 КПК України вбачається, що у ній йдеться про недотримання лише зобов'язуючих та забороняючих регулятивних норм

кримінального процесуального права, тобто порушено вимогу: а) вчинити певну процесуальну дію, прийняти певне процесуальне рішення (зобов'язуюча норма); б) утриматися від вчинення певної процесуальної дії, прийняття певного процесуального рішення (забороняюча норма). Однак цілком можливе й порушення уповноважуючих кримінальних процесуальних норм, застосування яких пов'язане з можливістю вибору слідчим суддею, судом різних варіантів рішень. З огляду на це, слово «вимог», що вжито у п. 3 ч. 1 ст. 409, ст. 412, п. 1 ч. 1 ст. 438 КПК України, доцільно виключити, оскільки невиправдано звужується сфера дії аналізованої підстави.

З огляду на вищевикладене, підставу, передбачену ст. 412 КПК України, запропоновано назвати «істотними порушеннями порядку кримінального провадження».

Доведено, що порушення, зазначені у ч.2 ст. 412 КПК України, пов'язані з недодержанням заборон і обов'язків *абсолютного* (забезпечують реалізацію кримінальних процесуальних гарантій правосуддя, яких за жодних умов не можна обійти), *об'єктивного* (відсутність правозастосовного угляду, дискреції при застосуванні відповідних норм кримінального процесуального права) та *спеціального* (адресовані лише окремим суб'єктам кримінального провадження, наділених владними повноваженнями, – слідчому судді, суду) характеру. Саме у їх контексті доречно вести мову про порушення саме вимог кримінального процесуального закону.

У пункті 4.2.4. «Неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність» при формулюванні редакції ст. 413 КПК України запропоновано брати до уваги різновиди діяльності зі застосування кримінального закону – кримінально-правову кваліфікацію та застосування заходів кримінально-правового характеру.

На підставі досліджень проблем застосування кримінально-правових норм (Є.В. Благоев, Ю.В. Грачова, В.В. Колосовський, В.О. Навроцький), зміст ст. 413 КПК України запропоновано викласти у такій редакції: 1) помилковий вибір статті (частини, пункту статті) кримінального закону, яка визначає вчинене як суспільно небезпечне діяння чи правомірну поведінку; 2) недотримання, порушення вимог кримінального закону, пов'язаних із застосуванням заходів кримінально-правового характеру за вчинене особою суспільно небезпечне діяння».

У пункті 4.2.5. «Невідповідність призначеного покарання ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особи обвинуваченого» доведено, що у ст. 414 КПК України відображений лише один з аспектів несправедливості судового рішення – несправедливість призначеного покарання, але не інших заходів кримінально-правового характеру. Положення ст. 414 КПК України стосуються тільки несправедливості вироку, однак явно несправедливими можуть бути й ухвали про застосування примусових заходів медичного та виховного характеру. Невраховання або неповне врахування обставин, передбачених у ч. 1 ст. 94, ст. 105 КК України, при ухваленні рішення про застосування конкретних видів примусових заходів медичного або виховного характеру також дає підстави стверджувати про явну несправедливість судового рішення.

В аспекті аналізованої підстави під кутом зору справедливості запропоновано розглядати не тільки рішення про застосування заходів кримінально-пра-

вового характеру, але й ухвали слідчого судді, суду про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, інших заходів кримінального процесуального примусу, пов'язаних з обмеженням свободи особи. Річ у тім, що ухвала про застосування заходів кримінального процесуального примусу може бути явно несправедливою внаслідок надмірності або недостатності впливу на особу у зв'язку з невідповідністю цих заходів ступеню тяжкості кримінального правопорушення (суспільно небезпечного діяння), у вчиненні якого вона підозрюється, її віку, стану здоров'я, сімейному, майновому стану та іншим обставинам, що враховуються при прийнятті рішення про їх застосування. З огляду на це, запропоновано розширити зміст та змінити назву ст. 414 КПК України, назвавши її «Несправедливість застосування заходів кримінально-правового характеру та заходів кримінального процесуального примусу».

Розділ 5 «Рішення суду апеляційної та касаційної інстанцій» об'єднує три підрозділи.

У підрозділі 5.1. *«Суть і значення рішень суду апеляційної та касаційної інстанцій»* констатовано, що рішення суду апеляційної та касаційної інстанцій становлять різновид правозастосовних актів та є правовим засобом виконання завдань кримінального провадження. Вони не тільки дають відповідь на питання про наявність або відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження і підлягають доказуванню, але й на питання про те, які правові наслідки зумовлено встановлення чи невстановлення таких обставин.

Визначено, що в останній кодифікації вітчизняного кримінального процесуального законодавства розробники КПК України 2012 р. не виправдано відмовилися від інституту окремої ухвали суду вищої інстанції. У результаті цього склалася ситуація, за якої вища судова інстанція у своїх вироків або ухвалах, винесених за наслідками перевірки правосудності рішень судів нижчого рівня, змушена «закривати очі» на порушення, що не впливають на ухвалення правосудного судового рішення. Фактично, суд вищого рівня не реагує на такого роду порушення, що неприпустимо. Беручи до уваги концепцію КПК України 2012 р., положення вітчизняного законодавства про судоустрій, кардинальні зміни у політичній, соціально-економічній, духовній сферах держави і суспільства, актуальною залишається група окремих ухвал про порушення закону, прав та інтересів учасників кримінального провадження, допущених під час досудового розслідування або при розгляді справ судами нижчого рівня. До слова, 75,6% респондентів позитивно оцінили пропозицію відновити інститут окремих ухвал суду вищого рівня.

У підрозділі 5.2. *«Структура та зміст рішень суду апеляційної та касаційної інстанцій»* проаналізовано зміст ст.ст. 419 та 421 КПК України, що встановлюють вимоги до ухвал суду апеляційної та касаційної інстанції. Звернено увагу на те, що у мотивувальній частині ухвали надзвичайно важливо дати точну відповідь на кожен довід, наведений в апеляційній чи касаційній скарзі, використовуючи обставини кримінального провадження та докази, що їх підтверджують. Суд апеляційної та касаційної інстанції має обґрунтувати чим він керувався, виносячи саме таку ухвалу, чому він визнав доводи заінтересованих осіб обґрунтованими або необґрунтованими.

Також автор зупинився й на структурі вироку суду апеляційної інстанції. На підставі аналізу відповідних положень кримінального процесуального закону та

вивчення матеріалів судової практики, запропоновано розширити правову регламентацію змісту цього рішення апеляційної інстанції.

У підрозділі 5.3. «Порядок складання та проголошення рішень суду апеляційної та касаційної інстанцій» звернено увагу на те, що кримінальний процесуальний закон (ч. 2 ст. 376 КПК України) не вимагає повного оформлення ухвали в нарадчій кімнаті, якщо її складання потребує значного часу. В такому разі дозволяється скласти та оголосити лише резолютивну частину ухвали, яку зобов'язані підписати усі судді, що входять до колегії суддів у даному кримінальному провадженні. Повний текст ухвали має бути складений не пізніше п'яти діб з дня оголошення резолютивної частини, а також оголошений учасникам судового розгляду. Про час оголошення повного тексту ухвали повинно бути зазначено у раніше складеній та оголошеній резолютивній частині.

Обґрунтовано, що такий порядок складання та проголошення ухвали суду апеляційної та касаційної інстанцій значно знижує ефективність та виховно-попереджувальний вплив цього акту судового контролю. Автор підтримує позицію, раніше висловлену у доктрині кримінального процесу (І.І. Мухін, І.Д. Перлов, В.А. Познанський, І.І. Потеружа), що в такому випадку учасникам судового провадження не завжди зрозумілі суть ухвали суду вищого рівня, мотиви та підстави прийнятого ним рішення. Подібне спрощення створює враження суто формального підходу до апеляційного та касаційного розгляду. Допущення проміжку в часі між прийняттям рішення та його мотивуванням свідчить про недооцінку останнього. До того ж кримінальний процесуальний закон не передбачає подібного положення щодо складання та проголошення вироку, для чого необхідно значно більше часу.

ВИСНОВКИ

Дослідження правового регулювання, теорії та практики застосування норм, що регламентують апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України, дало можливість сформулювати низку висновків і пропозицій.

1. Апеляційне провадження – це розпочата з ініціативи учасників судового провадження та регламентована кримінальним процесуальним законом діяльність суду апеляційної (а у деяких випадках й першої) інстанції з приводу оскарження рішень судів першої інстанції, слідчих суддів, які не набрали законної сили, щодо підготовки до апеляційного розгляду, а також розгляду апеляційною інстанцією як з фактичного, так і з юридичного погляду матеріалів кримінального провадження, нових доказів з питань, викладених в апеляційних скаргах, та прийняття ним рішення про правосудність або несправедливість оскарженого вироку чи ухвали з можливістю постановлення свого вироку або ухвали.

2. Касаційне провадження – це розпочата з ініціативи учасників судового провадження та регламентована кримінальним процесуальним законом діяльність суду касаційної інстанції з приводу оскарження рішень суду першої інстанції після їх перевірки в апеляційному порядку, рішень суду апеляційної інстанції щодо них, підготовки до касаційного розгляду, а також розгляду судом касаційної інстанції матеріалів кримінального провадження з погляду правильності засто-

сування судами першої та апеляційної інстанцій кримінальних процесуальних та кримінально-правових норм і вирішення ним питання про правосудність або неправосудність оскарженого вироку чи ухвали.

3. Апеляційне (касаційне) оскарження – це кримінальний процесуальний інститут, що є обов'язковою частиною апеляційного (касаційного) провадження і, встановлюючи умови, порядок та строки подання, доповнення, зміни та відмови від апеляційних (касаційних) скарг, регламентує діяльність суду апеляційної (касаційної) інстанції (а у випадках, передбачених законом, й суду першої інстанції) щодо забезпечення процесуальних прав сторін та інших осіб, інтересів яких стосується судове рішення, на цих етапах кримінальної процесуальної діяльності.

4. За змістом закону для того, щоб оскаржити судове рішення, не достатньо мати процесуальну легітимацію, необхідна ще й наявність обставин, що вказують на порушення прав або інтересів суб'єкта права на оскарження. Будь-яка особа, вказана у ст.ст. 393, 425 КПК України, наділена правом на подання апеляційної скарги, але не завжди вона має інтерес на оскарження вироку чи ухвали у відповідній частині. Стаття 392 КПК України визначає перелік судових рішень, які підлягають апеляційному оскарженню, а не перелік судових рішень, які такому оскарженню не підлягають, як це впливає з п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України. Більше того, вказані положення закону суперечать і ст. 64 Конституції України, відповідно до якої конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Тому заборона апеляційного оскарження повинна бути безпосередньо передбачена стосовно кожного окремо взятого судового рішення. Інакше кажучи, у кримінальному процесуальному законі належить передбачити винятки з правила, передбаченого у п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України.

5. Підхід законодавця до регламентації апеляційного оскарження та перевірки судового рішення, ухваленого за відсутності обвинуваченого (*in absentia*), у концептуальному плані є помилковим. Регламентуючи алгоритм дій у випадку появи такого обвинуваченого, доцільно керуватися положенням ч. 4 ст. 323 КПК України, відповідно до якого «якщо підстави для постановлення судом ухвали про спеціальне судове провадження перестали існувати, подальший судовий розгляд розпочинається з початку згідно із загальними правилами, передбаченими цим Кодексом». Тож належить запровадити позаінстанційний порядок оскарження й перевірки цього вироку.

6. Підготовка до апеляційного та касаційного розглядів – це обов'язкова частина апеляційного та касаційного провадження, що полягає у діяльності судді-доповідача, який одноособово, не вирішуючи наперед питання про наявність або відсутність підстав для задоволення апеляційної та касаційної скарг, ухвалює процесуальні рішення і вчиняє процесуальні дії, спрямовані на безперешкодне проведення апеляційного та касаційного розглядів.

Завданням цієї частини апеляційного та касаційного провадження є: а) забезпечення прав, свобод та інтересів учасників судового провадження на участь в апеляційному та касаційному розгляді; б) виявлення та усунення перешкод, що унеможливають здійснення апеляційного та касаційного розглядів; в) вжиття усіх необхідних заходів для проведення якісного судового засідання апеляційної та касаційної інстанцій.

Зміст підготовки до апеляційного та касаційного розгляду охоплює сукупність процесуальних дій та рішень організаційно-розпорядчого характеру судді-доповідача, спрямованих на: а) інформування учасників судового провадження про їхні права та обов'язки у стадіях апеляційного та касаційного провадження, а також створення умов для реалізації таких прав під час апеляційного та касаційного розглядів; б) забезпечення з'ясування усіх обставин кримінального провадження; в) недопущення виконання явно неправосудних судових рішень, які набрали законної сили; г) організацію майбутнього апеляційного та касаційного розглядів.

7. Запровадження інституту письмового апеляційного провадження не видається доцільним. Законодавче регулювання цього питання не відповідає правовим позиціям Європейського Суду з прав людини, який встановив, що відступ від засади усності судового розгляду допускається, якщо: 1) не вимагається вирішувати питання факту; 2) необхідно з'ясувати тільки питання права; 3) дані питання не є складними. Щодо стосується інституту письмового касаційного провадження, то його існування доречно і виправдане лише у рамках касації в інтересах закону.

8. Істотним недоліком законодавчої регламентації ст. 405 КПК України є відсутність у ній вказівки про повторне дослідження обставин кримінального провадження та дослідження нових доказів апеляційною інстанцією. Таке упущення суперечить не тільки суті, характерним рисам і завданням апеляційного провадження, але й не узгоджується з нормами ч. 3 ст. 404 КПК України, якими визначаються межі апеляційного розгляду.

Не видається прийнятною позиція законодавця, відповідно до якої вирішення питання про дослідження нових доказів віддано на угляд суду апеляційної інстанції, на відміну від дослідження обставин кримінального провадження, що проводиться обов'язково. Адже саме завдяки дослідженню нових доказів можливо виявити прогалини у доказовому матеріалі та усунути їх, глибше з'ясувати обставини, що підлягають доказуванню, та ухвалити обгрунтоване рішення.

9. Обсяг апеляційного та касаційного розглядів – це визначений апелянтами чи касаторами, а у випадках, передбачених кримінальним процесуальним законом, й судами апеляційної та касаційної інстанцій, напрям та зміст перевірки судового рішення.

Межі апеляційного та касаційного розглядів – це встановлені кримінальним процесуальним законом повноваження судів апеляційної та касаційної інстанцій, що зумовлені специфікою контрольної спрямованості їх діяльності.

Недопустимість *reformatio in peius* у вітчизняному кримінальному процесуальному законі сформульована у виді умов допустимості ухвалення рішення судом не на користь обвинуваченого (засудженого, особи, щодо якої застосовано примусові заходи медичного чи виховного характеру, особи, кримінальне провадження щодо якої закрито).

Недопустимість погіршення становища обвинуваченого (засудженого, виправданого, особи, щодо якої застосовано примусові заходи медичного або виховного характеру, особи, кримінальне провадження стосовно якої закрито) поширюється як на діяльність вищої судової інстанції, так і на діяльність суду нижчого рівня.

10. Законодавча регламентація повноважень суду апеляційної інстанції, пов'язана із скасуванням ним судового рішення та призначенням нового розгляду в суді першої інстанції, не сприяє дієвому судовому контролю за діяльністю судів нижчого рівня та її результатами, не забезпечує виправлення та попередження виявлених порушень. КПК України не дозволяє суду апеляційної інстанції визначати наперед процесуальні дії, які повинен вчинити слідчий суддя, суд першої інстанції для усунення істотних порушень вимог кримінального процесуального закону та неповноти судового розгляду. Тому ч. 3 ст. 415 КПК України варто викласти у такій редакції: «Вказівки суду апеляційної інстанції є обов'язковими для суду першої інстанції при новому судовому розгляді та слідчого судді при новому розгляді скарги».

З іншого боку, наділивши суд касаційної інстанції повноваженням щодо давання вказівок при скасуванні вироку чи ухвали та призначенні нового розгляду в суді першої чи апеляційної інстанції, законодавець при цьому не встановив жодних обмежень ні щодо обставин, які належить додатково дослідити, ні щодо доказів, яким необхідно дати оцінку, ні щодо питань, які потрібно обговорити для правильної кваліфікації кримінального правопорушення та призначення справедливого заходу кримінально-правового впливу. З огляду на це, ч. 2 ст. 439 КПК України доцільно доповнити положенням про те, що призначаючи новий розгляд у суді першої чи апеляційної інстанції, суд касаційної інстанції не має права вирішувати наперед питання про застосування судом першої інстанції того чи іншого кримінального закону та покарання, а також висновки, яких дійде суд першої чи апеляційної інстанції за наслідками нового розгляду.

11. Дослідження доказів є засобом перевірки судом касаційної інстанції правосудності оскарженого судового рішення. Якщо для суду апеляційної інстанції дослідження доказів передбачає як мислену, так і активну практичну діяльність, то дослідження доказів судом касаційної інстанції має суто логічно-розумовий характер. Тому положення ч. 1 ст. 433 КПК України про те, що «суд касаційної інстанції не має права досліджувати докази» не відповідає дійсності.

12. Повноваження, якими наділений суд вищого рівня, знаходять вираз у наслідках апеляційного та касаційного розглядів, що охоплюють можливі рішення вищої судової інстанції як результат здійснення нею судового контролю.

У разі констатації наявності підстав для зміни або скасування судових рішень можливе застосування положень двох класичних систем: вирішення кримінального провадження судом вищого рівня самостійно або ж його повернення до суду нижчої інстанції, тобто систем «прямої» і «зворотної» розгляду. За прямої системи справа слухається в суді, що скасував оскаржене судове рішення, внаслідок чого цей суд набуває функцій суду першої інстанції та ухвалює нове рішення. За системи зворотного розгляду вища судова інстанція обмежується скасуванням вироку чи ухвали і призначає новий судовий розгляд із вказівкою на обставини, що необхідно з'ясувати. У вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві співіснують обидві системи, утворюючи змішаний варіант.

У КПК України фактично йдеться про три основні рішення суду апеляційної та касаційної інстанцій, які він може ухвалити як наслідок апеляційного та касаційного розглядів – а) залишення вироку чи ухвали без змін; б) зміна вироку

або ухвали; в) скасування вироку чи ухвали. Останні два рішення за своєю процесуальною природою належать до процесуальних санкцій правовідновлюючого характеру.

13. Апеляційні та касаційні підстави перебувають у діалектичному взаємозв'язку з внутрішніми властивостями судового рішення. Система апеляційних та касаційних підстав обумовлена законністю, обґрунтованістю та справедливістю судових рішень.

Особливістю системи підстав для скасування чи зміни судових рішень в апеляційному та касаційному порядку є наведення їх переліку у логічній послідовності. Не випадково першими у цьому переліку закріплені фактичні процесуальні підстави, що відображають порушення, пов'язані із збиранням, дослідженням (неповнота судового розгляду) та оцінкою (невідповідність висновків суду першої інстанції фактичним обставинам кримінального провадження) доказів, потім зафіксована формальна процесуальна підстава, що охоплює інші порушення під час процесу доказування, та усі випадки недотримання процесуальної форми, не пов'язані з таким різновидом кримінальної процесуальної діяльності (істотне порушення вимог кримінального процесуального закону), а насамкінець зазначені підстави, пов'язані з помилковим застосуванням положень кримінального законодавства України (неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність, невідповідність призначеного покарання ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого). Таке розташування підстав визначає й відповідний алгоритм дій апеляційної та касаційної інстанцій щодо перевірки законності, обґрунтованості та справедливості судових рішень.

14. Рішення суду апеляційної та касаційної інстанції – це виражений у визначеній законом формі індивідуальний правозастосовний акт, в якому суд апеляційної чи касаційної інстанцій у визначеному законом порядку з метою виконання як завдань кримінального провадження, так і відповідної його стадії, визначає необхідні заходи для підготовки до апеляційного та касаційного розглядів, належного його проведення, дає відповідь на поставлене в апеляційній чи касаційній скарзі питання про правосудність або несправедливість рішення суду нижчого рівня (апеляційна інстанція – ще й слідчого судді) і виражає владне волевиявлення, що ґрунтується на наявних у матеріалах кримінального провадження доказах або встановлених судом апеляційної інстанції обставинах кримінального провадження та приписах кримінального і кримінального процесуального закону.

При цьому, одні рішення судів вищого рівня вирішують питання суто процесуального характеру (для прикладу, відкладення апеляційного чи касаційного розгляду, зупинення апеляційного або касаційного провадження), інші – дають відповіді й на матеріально-правові питання, в тому числі у частині розв'язання цивільного позову (наприклад, ухвала про скасування вироку і закриття кримінального провадження). Звідси такі рішення треба розглядати і як акти застосування кримінально-правових норм, і як акти застосування норм кримінального процесуального права.

З іншого боку, одні рішення спрямовують провадження в межах стадії (ухвала про відкриття апеляційного та касаційного провадження, ухвала про

закінчення підготовки та призначення апеляційного чи касаційного розгляду), другі – завершують провадження у стадії (ухвала про закриття апеляційного чи касаційного провадження) або завершують кримінальне провадження загалом (ухвала про залишення вироку без змін, а апеляційної чи касаційної скарги без задоволення).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Індивідуальні монографії:

1. Бобечко Н.Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України: правове регулювання, доктрина, практика : монографія / Н.Р. Бобечко ; за ред. академіка НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф. В.Т. Нора. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 686 с. (Рецензія: Гловюк І.В. Фундаментальне дослідження правового регулювання, доктрини та практики апеляційного та касаційного провадження у кримінальному судочинстві України / І.В. Гловюк // Вісник кримінального судочинства. – 2016. – № 3. – С. 200-203).
2. Бобечко Н.Р. Підстави для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядку у кримінальному провадженні : монографія / Н.Р. Бобечко ; за ред. академіка НАПрН України, проф. В.Т. Нора. – К. : Алерта, 2015. – 234 с.

Статті у наукових фахових виданнях України з юридичних наук:

1. Бобечко Н. Нові (додаткові) матеріали під час провадження у вищестоящих судах / Н. Бобечко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2005. – Випуск 41. – С. 375–385.
2. Бобечко Н.Р. Межі та обсяг перевірки кримінальної справи касаційним судом / Н.Р. Бобечко // Право України. – 2006. – № 4. – С. 82–85.
3. Бобечко Н.Р. Процесуальний статус захисника в апеляційному провадженні / Н.Р. Бобечко // Адвокат. – 2006. – № 5. – С. 10–13.
4. Бобечко Н.Р. Вказівки касаційного суду як засіб усунення виявлених недоліків кримінально-процесуальної діяльності / Н.Р. Бобечко // Підприємство, господарство і право. – 2006. – № 6. – С. 140–143.
5. Бобечко Н.Р. Попередній розгляд кримінальної справи судом апеляційної інстанції / Н.Р. Бобечко // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 2. – С. 38–42.
6. Бобечко Н.Р. Особливості касаційного оскарження судових рішень у кримінальному судочинстві / Н.Р. Бобечко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2008. – № 2. – С. 72–82.
7. Бобечко Н. Проблеми участі сторін в апеляційному та касаційному розгляді кримінальної справи / Н. Бобечко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2010. – Випуск 50. – С. 328–339.
8. Бобечко Н.Р. Недопустимість погіршення становища підсудного в апеляційному провадженні / Н.Р. Бобечко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2011. – Випуск 53. – С. 311–342.

9. Бобечко Н.Р. Проведення судового слідства в апеляційному суді: суддівський угляд чи процесуальна необхідність? / Н.Р. Бобечко // Право України. – 2011. – № 6. – С. 198–204.

10. Бобечко Н.Р. Неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність у системі підстав для перегляду судових рішень / Н.Р. Бобечко // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/Chaau/2012-2/12bnrpsr.pdf

11. Бобечко Н.Р. Перевірка правильності встановлення обставин кримінального провадження як умова ухвалення рішення судом апеляційної інстанції / Н.Р. Бобечко // Судова апеляція. – 2013. – № 2. – С. 60–66.

12. Бобечко Н.Р. Збирання та дослідження доказів у стадії апеляційного провадження згідно КПК України / Н.Р. Бобечко // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_2_6

13. Бобечко Н.Р. Оцінка доказів судом апеляційної інстанції у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_3_3

14. Бобечко Н.Р. Доказування у стадії касаційного провадження згідно КПК України / Н.Р. Бобечко // Митна справа. – 2013. – № 6. – С. 108–120.

15. Бобечко Н.Р. Невідповідність призначеного судом покарання ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого як підстава для зміни або скасування судових рішень / Н.Р. Бобечко // Митна справа. – 2014. – № 2, частина 2, книга 1. – С. 125–139.

16. Бобечко Н.Р. Вихідні положення кримінальної процесуальної кваліфікації / Н.Р. Бобечко // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2014. – № 3. – С. 97–105.

17. Бобечко Н.Р. Неповнота судового розгляду як підстава для перевірки судових рішень в апеляційному порядку / Н.Р. Бобечко // Право і суспільство. – 2014. – № 6-2. – С. 142–157.

18. Бобечко Н.Р. Істотне порушення кримінального процесуального закону як підстава для перевірки судових рішень в апеляційному та касаційному порядку / Н.Р. Бобечко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2015. – Випуск 32. – Т.3. – С. 108–114.

19. Бобечко Н.Р. Безумовні істотні порушення кримінального процесуального закону / Н.Р. Бобечко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «юриспруденція». – 2015. – Випуск 14, Т.2. – С. 104–109.

20. Бобечко Н.Р. Скасування вироку чи ухвали та призначення нового розгляду в суді першої інстанції / Н.Р. Бобечко // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 4. – С. 376–380.

21. Бобечко Н.Р. Напрями вдосконалення правової регламентації повноважень суду апеляційної та касаційної інстанції в кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». – 2015. – Випуск 17, Т.2. – С. 106–110.

22. Бобечко Н.Р. Структура та зміст рішень суду апеляційної та касаційної

інстанції у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Випуск 6. Т.3. – С. 83–88.

23. Бобечко Н. Невідповідність висновків суду першої інстанції фактичним обставинам кримінального провадження / В. Нор, Н. Бобечко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – Львів, 2015. – Випуск 61. – С. 452–472.

24. Бобечко Н.Р. Суть, значення та класифікація рішень суду апеляційної та касаційної інстанцій у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Право і суспільство. – 2016. – № 1, частина 2. – С. 145–153.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямку, з якого підготовлено дисертацію, та у наукових періодичних вітчизняних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Бобечко Н.Р. Суть і значення апеляційних та касаційних підстав у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Право України. – 2015. – № 5. – С. 179–185.

2. Бобечко Н.Р. Подготовка уголовного дела к разбирательству в суде апелляционной и кассационной инстанции / Н.Р. Бобечко // *Legea si Viata*. – 2015. – № 9. – С. 45–49.

3. Бобечко Н.Р. Зміна вироку чи ухвали судом апеляційної та касаційної інстанції / Н.Р. Бобечко // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 20. – С. 20-32. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/bobechko_20.pdf

4. Бобечко Н.Р. Скасування судового рішення й ухвалення нового рішення судом апеляційної інстанції у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // *Jurnalul juridic național: Teorie și Practică*. – 2015. – № 5-2. – С. 82–85.

5. Бобечко Н.Р. Скасування вироку чи ухвали і закриття кримінального провадження судом апеляційної та касаційної інстанції / Н.Р. Бобечко // Публічне право. – 2015. – № 4. – С. 138–144.

6. Бобечко Н.Р. Реформування проваджень з формально-юридичної перевірки судових рішень у кримінальному процесі України / Н.Р. Бобечко // Молодий вчений. – 2016. – № 3. – С. 455–460.

7. Бобечко Н.Р. Суть, мета, завдання та функції інституту оскарження й перевірки судових рішень у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Публічне право. – 2016. – № 2. – С. 152–157.

Інші опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Бобечко Н.Р. Апеляційне та касаційне оскарження судових рішень у кримінальному судочинстві України : наук.-практ. посібник / Н.Р. Бобечко ; за ред. академіка АПрН України, проф. В.Т. Нора. – К.: Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 144 с.

2. Бобечко Н.Р. Провадження з перевірки судових рішень у проєкті КПК України: здобутки і прорахунки / Н.Р. Бобечко // Альманах права. Основоволожені принципи права як його ціннісні виміри. Науково-практичний юридичний журнал. Випуск 3. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. – С. 331-335.

3. Бобечко Н.Р. Доказування у стадіях апеляційного та касаційного провадження за КПК України : навч. посібник / Н.Р. Бобечко ; за ред. академіка НАПрН України, проф. В.Т. Нора. – Тернопіль : Підручники та посібники, 2014. – 134 с.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Бобечко Н.Р. Процесуальний статус прокурора в апеляційному провадженні / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XII регіональної науково-практичної конференції. 9–10 лютого 2006 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2006. – С. 399–401.

2. Бобечко Н.Р. Концептуальні питання апеляційного та касаційного провадження за чинним КПК України: необхідність нового підходу / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XIII регіональної науково-практичної конференції. 8–9 лютого 2007 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. – С. 511–514.

3. Бобечко Н.Р. Особливості проведення судового слідства судом апеляційної інстанції / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XIV регіональної науково-практичної конференції. 6 лютого 2008 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2008. – С. 307–309.

4. Бобечко Н.Р. Система перегляду судових рішень у кримінальному судочинстві України та засади, на яких вона ґрунтується / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XV регіональної науково-практичної конференції. 4–5 лютого 2009 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2009. – С. 342–346.

5. Бобечко Н.Р. Рішення апеляційної інстанції за результатами розгляду кримінальної справи: законодавча регламентація та шляхи її вдосконалення / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XVI регіональної науково-практичної конференції. 8–9 лютого 2010 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. – С. 357–359.

6. Бобечко Н.Р. Суть, завдання, значення та характерні риси апеляційного провадження у кримінальному судочинстві України / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XVII регіональної науково-практичної конференції. 3–4 лютого 2011 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. – С. 329–331.

7. Бобечко Н.Р. Судові помилки та фактори, що їх зумовлюють / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XVIII регіональної науково-практичної конференції. 26–27 січня 2012 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2012. – С. 374–376.

8. Бобечко Н.Р. Регламентація початку і закінчення апеляційного та касаційного провадження у КПК України / Н.Р. Бобечко // Теоретичні та практичні

проблеми адаптації національного законодавства України до світових стандартів правового регулювання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Грудень 2012 р. – Донецьк: Донецький університет економіки та права, 2012. – С. 35–37.

9. Бобечко Н.Р. Моделі регламентації та класифікація апеляційних і касаційних підстав у кримінальному судочинстві / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XIX звітної науково-практичної конференції. 7–8 лютого 2013 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013. – С. 297–299.

10. Бобечко Н.Р. Провадження в суді апеляційної та касаційної інстанції: чи відповідає назва глав 31 та 32 КПК України їхньому змісту? / Н.Р. Бобечко // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 травня 2013 р.) Т.2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2013. – С. 429–431.

11. Бобечко Н.Р. Особливості кримінального процесуального доказування у стадіях апеляційного та касаційного провадження / Н.Р. Бобечко // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відп. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 401–407.

12. Бобечко Н.Р. Відмова від апеляційної скарги згідно КПК України / Н.Р. Бобечко // Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 14–15 березня 2014 р.). – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – С. 110–112.

13. Бобечко Н.Р. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення та відмова у відкритті апеляційного провадження згідно КПК України / Н.Р. Бобечко // Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы: междунар. науч.-практ. конф. (г. Кишинев, Молдова, 28–29 марта 2014 г.) / орг. ком.: Бужор В. [и др.]. – Кишинев: Iulian, 2014. – С. 301–303.

14. Бобечко Н.Р. Реалізація права на апеляційне оскарження окремими учасниками кримінального провадження / Н.Р. Бобечко // Актуальні питання публічного та приватного права у контексті сучасних процесів реформування законодавства: Матеріали науково-практичної конференції (м. Херсон, 11–12 квітня 2014 р.). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика». – С. 223–227.

15. Бобечко Н.Р. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку згідно КПК України / Н.Р. Бобечко // Актуальні проблеми прав людини, держави та вітчизняної правової системи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 9–10 травня 2014 р.). – Дніпропетровськ: ГО «Правовий світ», 2014. – С. 112–114.

16. Бобечко Н.Р. Особливості об'єкта касаційного оскарження у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства: міжнародна науково-практична конференція у 2 частинах. Частина II (м. Київ, 16–17 травня 2014 р.). – К.: Центр правових наукових досліджень, 2014. – С. 66–69.

17. Бобечко Н.Р. Напрями удосконалення механізму захисту прав особи у стадії касаційного провадження згідно з КПК України / Н.Р. Бобечко // *Práva a slobody človeka a občana: mechanismus ich implementácie a ochrany v rôznych*

odvetviach práva: medzinárodná vedecká konferencia (Bratislava, 19–20 septembra 2014). – Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2014. – С. 55–58.

18. Бобечко Н.Р. Кримінальні процесуальні підстави для зміни або скасування судових рішень: проблеми розмежування / Н.Р. Бобечко // Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов: междуна-родная научно-практи-ческая конференция (Кишинев, 7–8 ноября 2014 р.). – Кишинев: Ин-т юрид. и полит. наук Акад. наук Респ. Молдова [и др.], 2014. – С. 169–171.

19. Бобечко Н.Р. Нові докази та нововиявлені обставини: проблеми розмежування / Н.Р. Бобечко // Право і держава: проблеми розвитку і взаємодії у XXI ст.: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 30–31 січня 2015 р.). – Запоріжжя: ЗНУ, 2015. – С. 164–165.

20. Бобечко Н.Р. Скасування апеляційним судом рішення і призначення нового розгляду в суді першої інстанції: недоліки законодавчої регламентації та правозастосовні помилки / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XXI звітної науково-практичної конференції. Частина 2. 12–13 лютого 2015 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2015. – С. 186–189.

21. Бобечко Н.Р. Суть, завдання, значення та характерні риси касаційного провадження у кримінальному судочинстві України / Н.Р. Бобечко // Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.). – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – С. 172–175.

22. Бобечко Н.Р. Зупинення виконання судового рішення у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 21–22 серпня 2015 р.). – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. – С. 88–92.

23. Бобечко Н.Р. Рішення суду апеляційної інстанції за наслідками перевірки вироку, яким затверджена угода про примирення або про визнання винуватості / Н.Р. Бобечко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XXII звітної науково-практичної конференції. Частина 2. 4–5 лютого 2016 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2016. – С. 174–177.

24. Бобечко Н.Р. Суть та класифікація рішень судів апеляційної та касаційної інстанції за наслідками апеляційного та касаційного розгляду / Н.Р. Бобечко // Людина, суспільство і держава в умовах реформ та інновацій: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 25 лютого 2016 року. Тези наукових доповідей. – К.: Видавничий дім «АртЕк», 2016. – С. 136–140.

25. Бобечко Н.Р. Порядок складання та проголошення рішень суду апеляційної та касаційної інстанції у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 26–27 лютого 2016 р.). – Одеса: міжнародний гуманітарний університет, 2016. – С. 32–35.

26. Бобечко Н.Р. Шляхи удосконалення порядку касаційного оскарження судових рішень у кримінальному провадженні / Н.Р. Бобечко // Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 20–21 травня 2016 р.). – Кривий Ріг: ДВНЗ «Криворізький національний університет, 2016. – С. 128–130.

АНОТАЦІЯ

Бобечко Н.Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2016.

Дисертація присвячена дослідженню правового регулювання, теорії та практики апеляційного і касаційного проваджень у кримінальному судочинстві України.

У ній висвітлено суть, завдання, значення, процесуальні особливості та генезис апеляційного і касаційного проваджень у кримінальному судочинстві України, розглянуто їх структурні елементи – апеляційне та касаційне оскарження, підготовка до апеляційного та касаційного розгляду, а також сам апеляційний і касаційний розгляди, охарактеризовано підстави для оскарження й перевірки судових рішень в апеляційному та касаційному порядках, досліджено рішення суду апеляційної та касаційної інстанцій. На підставі аналізу норм КПК України, відповідних положень кримінального процесуального законодавства інших держав та доктринальних підходів, сформульовані пропозиції щодо вдосконалення вітчизняного кримінального процесуального закону.

Ключові слова: апеляційне провадження, касаційне провадження, апеляційне та касаційне оскарження, апеляційний та касаційний розгляди, підстави для оскарження й перевірки судових рішень, зміна судового рішення, скасування судового рішення.

АННОТАЦИЯ

Бобечко Н.Р. Апелляционное и кассационное производство в уголовном судопроизводстве Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2016.

Диссертация посвящена исследованию правового регулирования, теории и практики апелляционного и кассационного производства в уголовном судопроизводстве Украины.

В ней освещены сущность, задачи, значение, процессуальные особенности и генезис апелляционного и кассационного производства в уголовном

судопроизводстве Украины, рассмотрены их структурные элементы – апелляционное и кассационное обжалование, подготовка к апелляционному и кассационному рассмотрению, а также рассмотрение уголовного дела в судах апелляционной и кассационной инстанций, дана характеристика оснований для отмены или изменения судебных решений в апелляционном и кассационном порядках, исследованы решения судов апелляционной и кассационной инстанций. На основании анализа норм УПК Украины, соответствующих положений уголовно-процессуального законодательства других государств и научных подходов, сформулированы предложения по усовершенствованию отечественного уголовно-процессуального закона.

Ключевые слова: апелляционное производство, кассационное производство, апелляционное и кассационное обжалование, рассмотрение уголовных дел в судах апелляционной и кассационной инстанций, основания для отмены или изменения судебных решений в апелляционном и кассационном порядках, изменение судебного решения, отмена судебного решения.

SUMMARY

Bobechko N.R. Appeal and cassation proceedings in criminal justice of Ukraine. – the Manuscript.

The thesis for Doctor's degree in Law Speciality 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operative Investigation Activity. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2016.

The dissertation is devoted to a complex research of legal regulation, the theory and practice of appeal and cassation proceedings in criminal justice of Ukraine. The issues of essence, tasks, values as well as procedural features of appeal and cassation proceedings in criminal justice of Ukraine are highlighted. Models of appeal and cassation proceedings are considered. The proposal as to introducing cassation in the interests of a law to the criminal justice of Ukraine is made. The concept of the petition for appeal and cassation is revealed, the procedural status of the holders of the right to appeal and cassation is considered as well as a complex of legal norms and the system of legal relations concerning the realization of the right of resort to the appeal and cassation instances by the participants in the trial. Court judgements subject to appealing by appeal and cassation procedure, terms of such appealing and content of the petition for appeal and cassation are clarified. The powers of the courts of appeal and cassation (review) instances are researched, taking into account the results of appeal and cassation complaint verification. The preparation of the criminal case for trial in the appeal and cassation (review) courts is outlined. The definition, tasks and importance of the criminal case preparation for trial in the appeal and cassation instance court are formulated as well as legal grounds for its initiation. Special attention is devoted to the issues of appeal and cassation (review) courts powers – to the scope and limits of appeal and cassation (review) proceedings, to the institutes of inadmissibility of the defendant's position being changed for the worse, to the higher courts' instructions as well as to their judgements. A separate issue under consideration deals with legal regulation, theory and practice of proving in the appeal

and cassation (review) proceedings. The concept «appeal and cassation reasons in criminal trial» is analysed. Various approaches to their understanding are studied. The author makes a stress that they are a generalized manifestation of all typical shortcomings of criminal process activity. An emphasis is made on the peculiarities of the system of grounds for reversal or modification of judgements in appeal and cassation (review) procedure. The attributes of the grounds for appeal and review are outlined. Their significance in legal regulation and enforcement aspects is formulated. The structure and contents of the appeal and review courts judgements are analysed. The introductory, the declarative and substantive provisions of the procedural acts are considered. The attention is paid to the deficiencies of the legislative regulation of the content of the appeal and cassation (review) courts judgements. It is stressed that in law-enforcement practice the content of determinations of higher courts is much more informative. Peculiarities of the appeal instance court sentence are singled out; its content is revealed. Law-enforcement practice regularities are studied, the mechanism problems of legal regulation of appeal and cassation proceedings – clarified, a model of legislative regulation of the criminal procedure supervisory stages – presented.

Keywords: appeal proceeding, cassation proceeding, the appeal and cassation complaint, trial of criminal cases in the courts of appeal and cassation instances, grounds for reversal or modification of judgements in appeal and cassation order, judgement modification, judgement reversal.

Підписано до друку 7.12.2016 р. Формат 60x84/16
Обсяг 1,9 авт. арк.
Тираж 100 прим. Папір офсетний.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@gmail.com